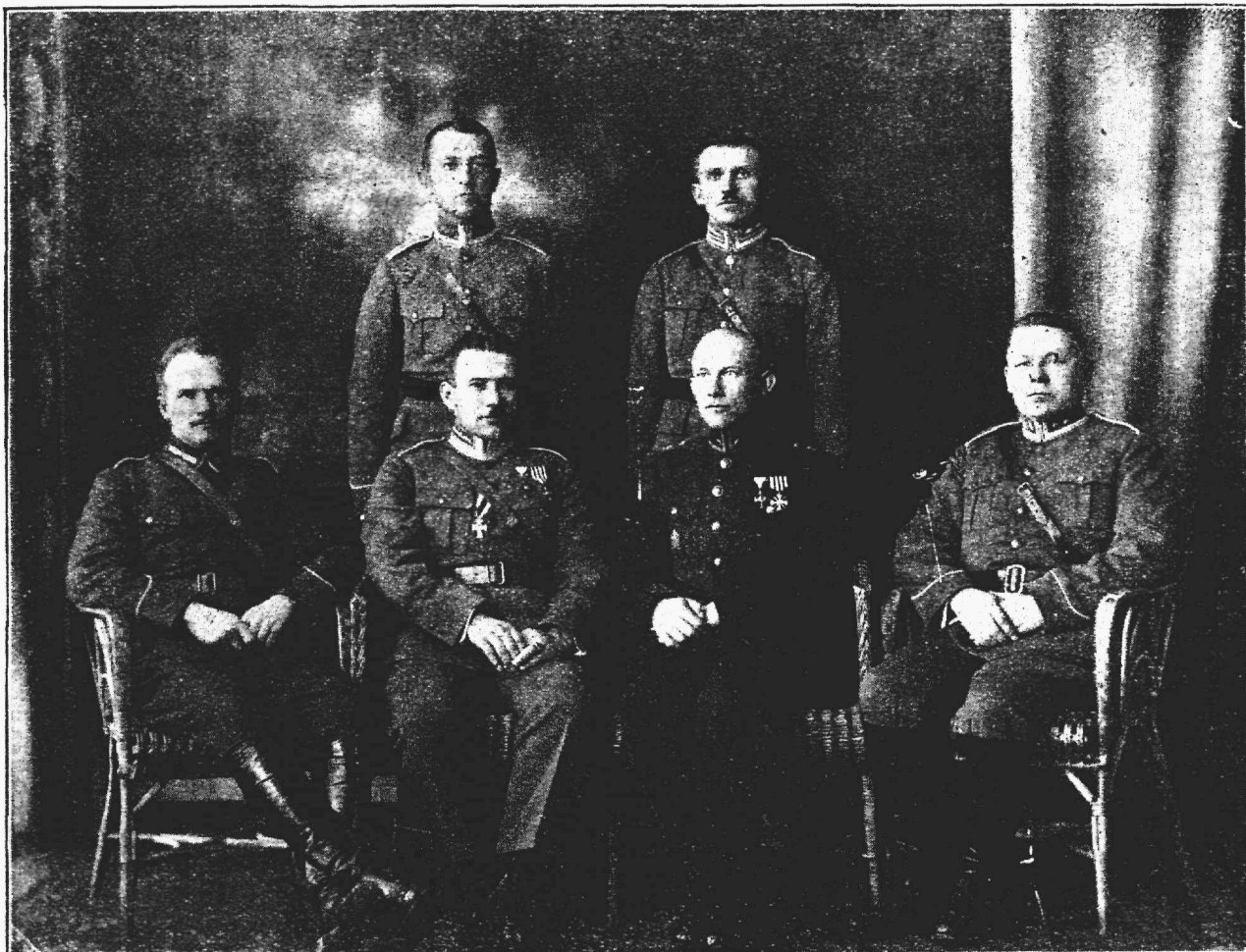

KALVI

Nr. 9

9. MAI

1925

Eesti kaitseliidu päälidud Tallinnas.

Istuvad, vasakult: **L. Tõnson**, „Kalevi“ malevkonna päälid; kaitseliidu üle kolonel **J. Roska**; tema staabiüle, kindralst. major **J. Maide**; Tartu linna maleva päälid, kapt. **V. Sarsen**.
Seisavad: Tartu malevkonna pääliku abi **H. Orav**; Viljandi malevk. pääliku abi **Lauri**.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

soovitab oma väljaandel

UUEMAT ILUKIRJANDUST:

- A. Adson. **Käsitkivi**. Novellid. 85 mk.
Juhani Aho. **Õpetaja proua**. Romaan. Soome keelest V. Ridala. 200 mk.
Hoia Ronk. **Reisipildid**. Pariisi. 150 mk.
Juhan Jaik. **Võrumaa jutud**. I valik. E. Viiralti illust. 300 mk.
A. Kivikas. **Mihklipäev**. Romaan. 240 mk.
J. Lattik. **Minu kodust**. Lood lapsepõlvest. 190 mk.
O. Luts. **Tulilill**. Veste-novell. 160 mk.
O. Luts. **Vähkmann ja Ko**. Fõljetonistlik romaan. 100 mk.
Mait Metsanurk. **Taavet Soovere elu ja surm**. Romaan. 120 mk.
Jakob Mändmets. **Meri**. Novellid. 2. trk. 160 mk.
" " **Saatuse tujud**. Jutud Venemaal Austria sõjast. 130 mk.
Villem Ridala. **Toomas ja Mai**. Lugulaul orjaajast, neljas loos. 350 mk.
Richard Roht. **Väkelinn**. Uudisjutt. 80 mk.
A. H. Tammsaare. **Poiss ja liblik**. Novellid. 100 mk.
Friedebert Tuglas. **Teekond Hispaania**. Reisikirjad. 2. trk. 200 mk.
Marie Ünder. **Pärisosa**. Luuletuskogu. 85 mk.
Henrik Visnapuu. **Valit värvid**. Luuletuskogu. 250 mk.

KULTUUR JA TEADUS:

- A. Jürgenstein. **Nipet-Näpet**. Legendid, anekdoodid ja tõsijuhumised. 50 mk.
A. Tammann. **Eesti iseseisvuse teel**. I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. 160 mk.
Joh. Pitka. **Minu mälestused**. Sõjamemuaarid. 225 mk.
J. Poopuu. **Sõda Landeswehriaga**. 100 mk.
Aks. Kallas. **Au langenuile**. Luuletused vabadussõjas langenuile. 200 mk.
A. Saares'le. **Valitud Eesti rahvalaulud**. Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. 130 mk.
G. Vilberg. **Kodumaal rännates**. II jagu. 100 mk.
G. Vilberg. **Kodumaal rännates**. III jagu. 150 mk.
G. H. Niggol. **Kasvatuse radadel**. I—V. Kasvatuseõpetus. 630 mk.
G. H. Niggol. **Töökool ja õppekool**. Kasvatusteaduslik teos. 50 mk.
G. H. Niggol. **Maria Montessori meetodi äraldused**. Kasvatuslik süsteem. 60 mk.
Prof. A. Kink. **Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus**. 40 mk.
Prof. A. Kink. **Tartu-Pihkva ja Narva vee-tee**. 40 mk.
D. Buxhoevden. **Lõhkeained**. I osa 100 mk.
" " **Lõhkeained**. II osa. Lõhkeainete tarvitamine põllumajanduses. 190 mk.
H. v. Gerlach. **Parlament**. Broschüür. 35 mk.
Dr. A. Rütman. **Mida võib teada igatiks suguhaigustest**. 75 mk.
Prof. Steinach. **Kuidas kunstlikult nooreks saada**. Broschüür. 30 mk.
A. Burmeister. **Täielik malemängu õpetus**. 135 mk.

TEGEV
TOIMETAJA
E. RAUDSEPP
KÕNETUNNID
ÄRIP. KL. 1—2

VASTUTAV
TOIMETAJA
G. E. LUIGA
VÄLJAANDJA
T.E.K.-ÜHISUS

ILMUB IGA 2 NÄDALA TAGANT

III AASTAKAIK

KIRJANDUSE, KUNSTI JA KULTUURI AJAKIRI.
TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

VANA MÖLDRI SURM.

JOEL LEHTONEN.

See on muinasjutt talupojamaast. Muinasjutt sellest, missuguse arvan olevat talupoegade armastuse selle hää ja kauni Jumala maailma vastu.

Kus on see talupojamaa? Minu arvates võiks see olla kus niigis tahes. Ja on ükskõik, kus ta asub.

Kuid sääl kahe kõrge harja vahel, millest ühel paisatab vana Mäkküisküla lagedate põldude ja mustade taludega, sääl, aina Mäkküisküla küljes kinni, on Hiesu lunteline vesiveski... Vesiveski sügavas nõos kohiseb tasaselt kaasik.

Kaunis on see veskihoht. Eriti suvel, sest talvel on ta veidi üksildane... Armas on veskituba. Ouel kasvab väikese luhtaia ees paar lopsakat pihlakat... Möldri ajal on need puud istutatud.

Peaaegu salapärane on veski all jõe ääres. Kui veski käib, kohiseb selge vesi laudadest rennis...

Suvel ehivad jõe kaldaid päevalilled, ja liival, asutamata kõrbe suul kiiluvad leegitsevalt punased käokübarad.

Meiesugusele on kõik kaunis Soome suvises looduses... eriti sarnane veski, metsadesse peidetud rahupaik.

Koduselt häälitseb jahvatades veski... sügisel, talvel ja kevadelgi. See müriseb tumedalt, selle rattad kohisevad. Sel viisil nagu kiinitades, et maal on leiba, kui aga jahvatajal tööd.

Ja kuigi veskituppa sügisõhtuil piilub väikesest aknast kurblikult terav kuusirp, lähedane võrdkuju veskile, piilub rohelt ja üksildasena, ja kui talv muudab maa hääletumaks ning nagu surnuks, on toas siiski soe. See hõõgub suurest ahjust, nii suurest, et see täidab kogu kolmandiku toast. Mugav on lamada siis toas sängis, ahju taga nurgas, kus vana ja tumund kell tiksus õige, õige vähehaaval ja rahulikult.

Nii kurblikult kaunis on vist mõelda siin õlgkotal sest maailmast ja võib olla Jumalastki... ja vana mölder on siin vististi Jumalast aina mõteludki.

Hiesu vaga mölder on jumalakartlik mees, kuid samal ajal naeratlev ja armas, vahel lapsehikult rõõmski.

Ent kuidas on nüüd asjad? Ei astu nüüd vana mölder välja õue oma mustast veskitoast ega hüppa siin veskisse minnes mõlema jalaga korraga üle madala värrava, nagu ta mõnikord enne, suvel hüppas... paljajalu, et näidata kui reibas ta on ja et inimesel on õigus rõõmustada Jumala kaunist maailmast. Kuigi vaadataks, ei nähtaks siiski Mattit minemas veski tupa, pikana ja lahjana, villased riided ja kõrge, kaunis ots jahused.

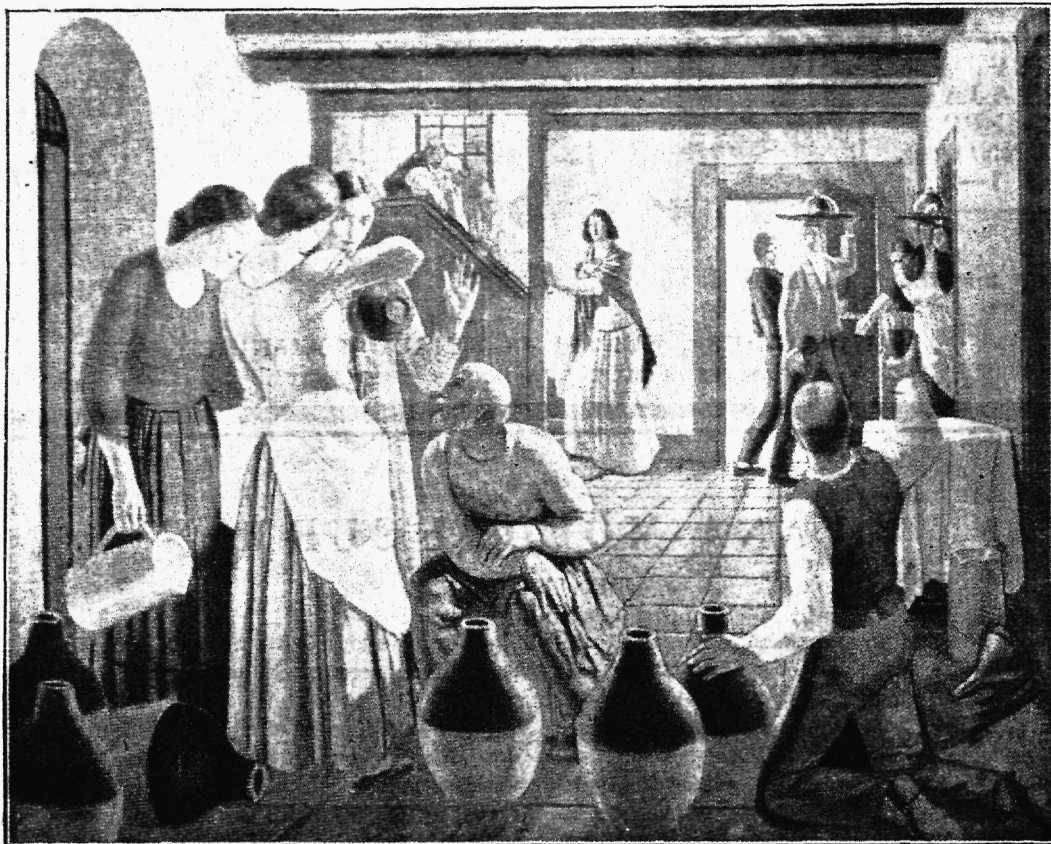
Kus on siis mölder? Kas on ta võrke säädmas kaislasel soojärvel, sääl veski taga? Säädmas pidulikult seistes vanas köinas, kuidagi suurena. Ei ole näha teda sääl.

Ei ka aja ta nüüd lehma tagasi karjamaale, nagu tal suviõhtutel kombeks oli. Ta on näe alguses olnud kehv mees; julge tööga ja Jumala päälle lootes ostis veski ja siis maalapigi selle ümber. Hästi on ta neid hoidnud. Kuid kus on ta ise? Ei veskitoa teel... käimas viie, kuue tubli lehma järel, pehmet lepaoksa lehvitate... lammaste ja kõversarviste pääsude joostes ja sõbralikult määdides tema kannul.

Ei lähe nüüd mölder enam pühapäeviti kiriku... varahommikul, valges villases ülikonnas, pääs must viitkübar, mille põhi on kohevill, nii et tuletab meele linnalaste pidulikku tsilindrit.

Ehk läks ta siis enne, õhtu hämaruses Mäkküiskülla või kuhugi mujale lähedal olevasse peresse; lipsas kuhugi väikesesse talu, kus teadis olevat puudust ja häda. Sääl pistis Matti haigusest või kehvusest kurnatud mehe või naise pihku millel kakskümmend, millel koguni viiskümmend marka, oma hoolsa ja tagasihoidliku elu kokkuhoiud. Pistis salaja... soovides mõnikord, et asjast ei kõssataks kellelegi. Õige sagedasti juhtus nii, et ta ei hoolind sugugi tagasisaamisest. Nii, salaja inimestelt tahtis ta teha oma häätegu, et ta ise ei muutuks

Kaana pulma imetegu.

Harry Morley.

ülbeks inimeste kiitmistest; salaja nagu endalt ja eriti jumalalt, kelle käske ta niiviisi täitis. Hoidis salaja see võrukael oma kelmustitlike isegi oma naise eest, sest Hiesu möldri eit ei saa aina aru neist asjust, mida parem käsi peab nii tegema, et vasak käsi ei tea, mis parem teeb.

Oo, kaunis muinasjutt, metsadesse peidetud väikese veski kaunis muinasjutt on lõpul. Vaikne ja suuremeelne mölder on suremas.

On itav ja hommikune hämarus. Veski toa kõrval olevas kambris, mida kutsutakse saaliks, nagu tahtis pääle oma eide möldergi, et tema kodus oleks saal võõraste tarvis, ses väikeses kambris lamab vana mölder, viidud sinna toast, veski lüüste käigukohast. Kolm nädalat on ta voodist tõusmata lamand.

Kambri akna ülemisest ja kolmandast ruudupaarist paistab mäelt lumiste põõsaste üle Mäkküisküla. Sooja ilma tuul vilistab nurkades. On märtsikuu. Mõni hommiku tuligi vilgub juba Mäkküisküla aknaist.

Kamber on peaaegu pime; toas põleb laual väike plekkilamp, tattina, nagu neid siin kutsutakse, kuid selle nõrk valgus ei ulatu sügavale kambris. Kõige paremini võib eraldada valgusjoas möldrieide varju, kes istub haige sängi veenes: eide võimatu suure ja lihava keha ning tugevad, nurgelised põsed, kus on kaks õige väikest üksteisest kaugel olevat silma. Kuid selle pu-

nerdava valguse keskel paistavad veel möldri enda põsed, voodi vähe hallikal päälusel. Ah, nii lahjad, kurnatud ja kollased põsed.

Mõnda aastat põdes mölder mingit salajast töö, mida arstid kõhuvähiks nimetasid. Ei aidand siin lõpuks miski rohud.

Neil kolmel nädalal on ta öösel, eriti haigena olles, mõnikord kaeband. Hakand kaebama ikka raskemini. Ja kui möldri eit, üks neist kahest, kes asuvad veski toas, oli tulnud meest vaatama, oli leidnud ta möldri mitte täie mõistuse juures jampsimas. Jampsides on ta kaeband, ärkvel olles veel mitte kunagi ohand. Täevast ja Jeesusest on mölder kõnelend.

Selle jampsimisega hakkas möldri eit viimaste nädalate jooksul juba niisamuti harjuma, nagu oli harjunud möldri mõneaastase haigusega, nii et eit oli võind viimased ööd magada peaaegu ärkamata... sääil teises, sellest saalist väiksemas kambris. Sääil oli ta norsand peaaegu nagu veski müriseb.

Kuid täna hommikul, nii pool tundi enne praegust silmapilku, oli eit ärgand hüüde pääle, mis kuudus seina tagant... Möldri raske ja kaebava hüüde pääle. Naine oli kranand püsti ja tulnud vaatama, mis möldril viga. Oli peljand, et mölder juba sureb.

Kui eit särgiväel saali tuli, ei mölder enam hüüdnud ega kaeband... vaeneke. Kuid tema kõri korises... Sa-

gedamini kui kunagi enne hingas Matti, vaeneke. Nagu surinud magas ta, selili... põsed tahapoolle tõmmatud, suu vähe lahti. Eit oli toas lambi süüdanud... higi oli pühkind möldri lahjadelt põskedelt ja siis istunud siia sāngi veere.

Ei kuuldu kaebust enam möldri huultelt. Ja möldri põsedki on nii rahulikud.

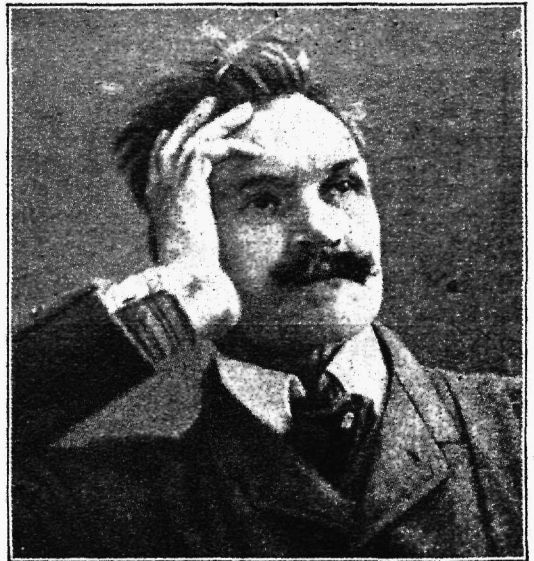
Kuid näib nagu need põsed hülgaksid... Ja kāhin kāib ikka haige kōris: sellist ei möldri eit pole kunagi kuulnud. Mōnikord hingus seisatab vähe. Pikkadeks puhkudeks, mis on valvajale pikad... nagu maailma lõpp. Siis see jälle algab, ahtalt ja vaevaga... nagu ohtes.

Lihav emand mõtleb, et juba nüüd mölder sureb! Ei siin enam midagi aita, surma see tōbi viimaks viib. Eit hakkab meele tuletama nende endist ühist elu... hāid möldrit... Ja hakkab nutma. Pūhib väikesi silmi sārgi rinnaesise ja takuste juustega. Lūhike palmik lehvib.

Nüüd nutab ta kõvasti jārill... aina uludes. Veski-tuba on muidu vaikne. Ei isegi kell toas tiksu, sest see on jäänd üles tõmbamata, sest mölder, kes ikka ise kella üles tõmbab, on pōdend siin saalis.

Eide südamesse torkab see möldri vaev, see kāhi-sõv hingamine. Haige põsed hülgavad siiski... hülgavad jumalakartusest...! Kogu eluaja on mees olnud hāid sellele, kelle jumal temale naiseks andis... Kāhju on eidel... sarnasest hāast mehest...

Kuid siis, möldri surmast mõeldes, tuleb emandale meele, mis saab siis, kui mölder nüüd sureb? Ei tema ole teind testamenti ega neil ole lapsi. Ent kui ei ole testamenti, mis määraks, et varandus saaks lesele, siis

Akseli Gallen-Kallela.

Tāhtsam Soome maalikunstnik; sai aprillikuul 60 a. vanaks. Vasakul all: A. Gallen-Kallela „Kalevala“ aineline maal. Võitlus Väinämōise ja Pōhjala emanda vahel Sampo pārast. Pildi vasakus nurgas on imeriist — sampo nāha vette kukkumas.

antakse eidele pool varandust ja muu viivad möldri sugulased, vend ja õde ühes nende lastega!

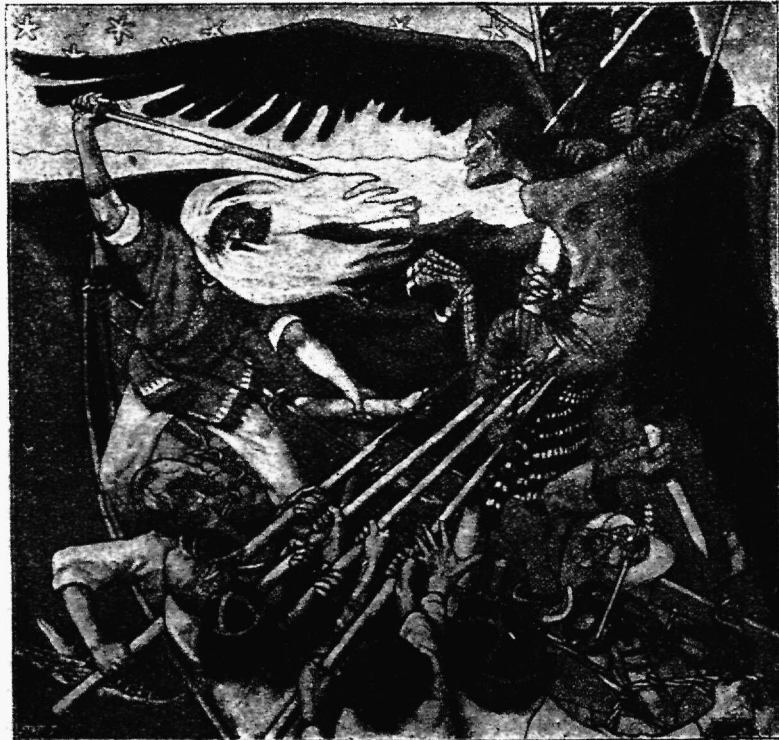
See torkab emandale pähe. Ta sirutab ennast ja väikeseid silmi, kust voolab pisaraid põskedele, teravnevad. Mōttes ütleb eit:

Sarnane see on, ta ise... mölder.

Kūll ta luband hoolet kanda lese eest, kui jutt sinna pāale oli juhtund. Kuid nüüd... Ja inimestele on raha annud vōlakirja vōtmata, seda eit teab ja selle üle on pahandand. Nii ainult, ei seepā-rast, et Matti on annud õpetajatele, sest peab ju neile ja paganatele... Lāind aastal kōhelkonnast āra kolind abiõpetajalegi pistis tasku sada marka... salaja, ārasõidu silmapilgul. Ja mēsjonitōöks on raha saatnud, et pimedad saaksid osa jumala ja Jeesuse valgusest... Nāisugune ta on, õige hāid mees, kuid unustab oma naise!

Kui teised hakkavad surema, teevad nad testamenti! Vōi ei usu ta kunagi surevat; kuigi aastate kaupa on temale ülevaht ilmutatud tōppe suuremist?

Kui Vänska vanamees suri, vōi enne kui ta suri... oli linna lõikusele lāind... mõne sisemise vea tõttu vist... siis, kui ta suri, muretses enne seda endale puusārgi. Sinna heitis ta ja sõitis puusārgis linna lõikusele, puusārk rees: kui sureb lõikusel, siis on juba puusārk kohe valmis. Naeru teeb nāisugune õige... Kuid asjade

eest, see paljaspää ja kurt vanamees pidas hoolt. Kuid see mölder! Ei ole testamenti teind... Ja pea tema sugulased viivad eidelt kõik.

See juba on ime... Kui ta sureb nii!

Ei kuuldu hingamist jälle mõni minut. Kunagi ei ole olnud nii kaua hingamata ühe joonega. Ei tuksu see süidagi enam? Eit katsub möldri süidant. Ta näeb haige põskedel pisaraid, Sina vaeneke! Liigutab see tedagi? Ei süida eide arvates enam tuksu. Halastage, küll see nüüd sureb!

ka eide käte puudutusest. Sest eit nügis teda nüüd ärk-vele. Eit nuuksus.

Möldri silmad avanesid tasa, ta vaatas ringi... Ja tundis niisugust valu, kui ei kunagi enne. Ta ohkas, eraldas hämaruses oma naise ja tuli meele äsjane uni. Juhtus mõtlema, et oodatud lõpp võis olla lähedal. Eit kordas temale nuttes:

„Kuidas on sinuga? Kui kaebasid nii, et ehmusin... kui sured. Ei süidagi tuksund. Kas sina tõesti sured?“

Eide kõne lõppes jälle ägeda nutuga ja ta paindus

Surm.

J. Rosenthal. (Läti kunstnik.)

Mölder on praegu näind ilusat und: on olnud lapsepõlve kodus, viletsas talus Mäkküiskülla ääremail... kehva peremehe poeg. Survise looduse süles oli ta unes, väiksena... kodus mäekünka all. Proovis ojakeses praegu voolitud vesiveskiit, kuhu oli teind jahukivid, tampimisnõud ja kõik.

See lapsepõlve org oli unes ütlemata ilus... Ornalt kohisesid sääl kased. Mäkküiskülla hari ümbrites orgu nagu laia katla servadega, sinetas imelikus udus. Ja selle jumala antud ilu või mispärast pidigi vist mölder nii kurb olema, siis süidasuvel, väikese poisina, tema tuttava ojakese ääres. Nii väga kurb, et ta hakkas nutma... nagu murest, et tema pidi kõik selle jätma. Haige nuttis vaikselts ja palavalt unes, sellest need selged pisarad tema põskedel.

Kuid vaata, siis tuli tema juure mingi olevus, valge... nagu ingel valges riides, ja lohutas teda... nagu oleks luband temale veel midagi ilusamat.

Kuid siisamas haige ärkaski, une lõppedes ja tema sisemuses uuesti algavast, endisest ägedamast valust ja

pingile kõverasse, särgi rinnaesitiga silmi pühkima. Nüüd ta jätkab:

„Kas tahaksid ehk midagi? Rohtu... või kolvi. Või peaks saatma õpetaja järele... kui sina sured? Ja su vend ning õde lastega, need kaarnad, viivad mnutult kõik... kui ei ole testamenti.“

Mölder oli suurenevas valuski veel nii suuresti une mõju all, et ta vaevalt jaksas mõelda, mida eit testamendiga oli tähendand. Siis ta kuidagi mäletas, et eit oli ennegi sellest kõnelnud. Ta vaatas mõttes arusaavalt ja kahetsedes naise otsa... samal ajal, kui valu ägedad pisted ja raskelt ilus uni teda ikka enam veensid, et lõpp võib tulla. Tõsi, siis tahtis ta oma asjad õpetajaga selgitada, Issanda teenriga! Valu suurenes ikka. Vanamees ohkas korra juba ärkvelgi... ja ütles siis vaevaga, et nüüd vist on paras aeg saata õpetaja järele.

Karijatades kargas eit oma kohalt, keerles mõnutult sinna-tänna ja lubas möldri soovi täita. Kordas, et küll möldri vend, kel on suur talu, annaks hobuse

õpetaja toomiseks, sest väikeses möldritalus hobust ei olnud. Koha teises ehituses, saunas, veskitee kõrval asus sepp; tema võiks minna kiriku juure õpetaja järele... või lähemaks teda siia kihutama sula lumega Kalle, sepa õpipoiss. Eit jooksis saalist tuppa ja välja, saatma seppa või tema õpipoissi küllasse ja kiriku juure. Mölder jäi üksi.

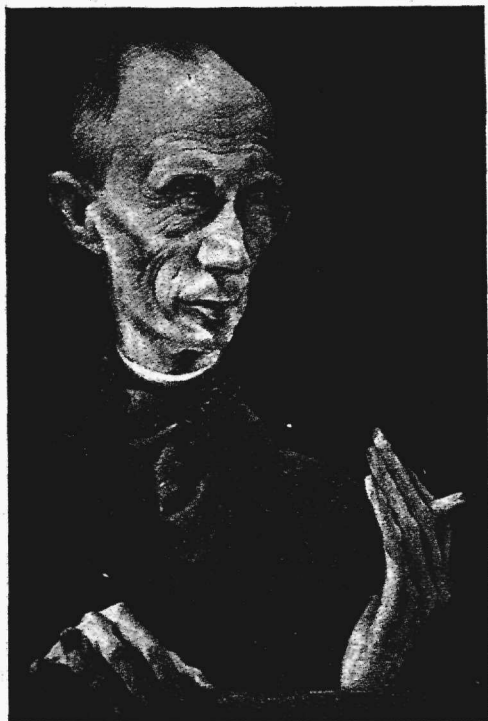
Möldri pääs vilgatas see sepa õpipoiss. Aga see vilgatus ei olnud selge... ah, tuhat korda selgem oli unes nähtud paik... see läikiv ajake. Ja naise nimetatud testamendisigi tundus temale vastikuna. Samal ajal jätkasid tema mõtted unes alatud teed; jätkasid siis tema elukäiku nende päevade järele, kus ta väikese poisina oli ehitand märguveskeid.

Jatkama neid pidi. Lõpp võis tõesti tulla, nii põletas tõve tuli. Hakkas janutama. Mölder sosistas:

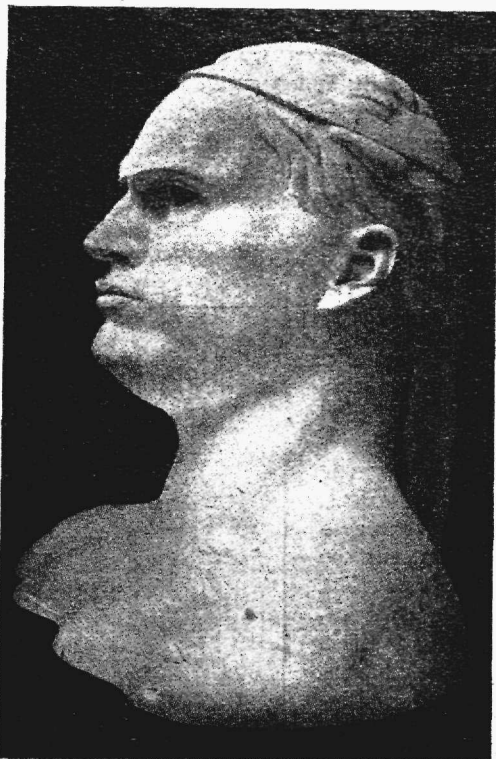
„Oo, Laatsarus... luba, Jeesus, pista temal sõrme ots vette...“

Mölderi nägi end noormehena... Ilmalaps oli ta siis; oli maitsnud soovastavaid jookkegi... mõned aastad... Ja tantsimas käind... naiste pärast... Kiiresti olid need aastad läind... Kuid ei see olnud õige elu, ei elu jumala tahtmise järele. Mäletas, et oli lasknud naistest end avatleda... peaaegu nagu mängides, seda enam nendega mõtlemata... Üks neist kahest oli mitu aastat oodand teda, närtsind... ja siis surnud... seepärast vist, et ta võttis selle.

Ja kas seepärast ongi möldrit karistatud, seepärast, et ta noorena oli muutlik olnud? Karistatud teise in-

„Kunstnik Kath“. Albert Birckle'i maal.

„Mussolini“ (marmor). Adolfo Wildt.

mesega: müüdkki, veel vanaal eal, naine sepa õpipoisiga... ja testamendist mäletab kõnelda...

Möldrile tundub kõik imelikult lohutamatuna. See ammugi surnud tütarlaps, teistsugune ehk kui see, ilmub tema hinge süüdistajana ja kurvana, ustavate silmadega.

On peaaegu hääl, et eit läks siit... kõnelemast. Unes tekkinud pisarad jätkavad tasast voolamist... läind, noorusaega mäletades ja tundes, nagu tihti emegi, et inimene maailmas on nagu üksi... sõbraks ainult jumal.

Kas see tütarlaps ilmub talte unes? Kuidas tema, nii ammu unustatud, nüüd ilmub, nagu teda kutsuma?

Nii raske on vanamehel olla, nii kaunis tundub see kurbuseski olemine, nii kaunis veel üksindustunnegi, et tema, pääle selle kui valu teeb peljatatavaks mõtte, et teine inimene kiusab teda nüüd asiade järelemõtleamisega, sulle eide tagasi tulles silmad ja ütleb tahtvat ainult veit oma valudes. Mölder sulle suu ja magab kaebamata. Eit toob temale kopsikuga vett; kuid see ei vähenda sugugi janu. Eide sõnadele mölder ei vasta, vaevalt kuulubki neid. Need sõnad keerlevad jällegi testamendi ümber.

„Nüüd see sepp ise läks... Ent kui ta läheb sinu vennalt hobust laenama, kas siis see lang ei rutta kohe siia... haiget piinama. Ja minult kõik vihma!“

Nüütsi püüab eit korutada ikka sama asja; et mölder peab lõpuks temast vabanemiseks ütleva:

„No, ole nüüd, eit... Olen vist sinugi eest hoolit-senud.“

Eit pomiseb selle pääle midagi arusaamatult, ja mölder tunneb küll, et ei see ole rahul, kui asjade eest pole nii hästi hoolitsetud nagu eit tahaks: ei tehtud seda paberit, mis tagaks naisele kogu koha vara ja kõigega. Ei ole mölder sõandand seda teha.

Ja ollakse nüüd tõesti nii kaugel, et inimene peaks loobuma kõigest? Seda tunnistavad ikka jälle kannatused... Oo, need põletavad ja pistavad ja nimastavad. Pääs hakkab kloppima. Peab siis nüüd testamendi tegema, loobuma Hiesu veskest ja kõigest?

Ja sellele peaks kõik andma, naisele? Miks pidi see veelgi kõssama sepa õpi-poisist? Niisugune kõlvatu mehealgus, parajasti meheesse jõudnud. Ja see on nüüd eidel... Kõik võiks saada neile kahele. Kallis Hiesu veski ja maakoht, mida mölder on hankind oma tööga. Oli jätnud vanemale vennale väikese kodutalu, nõudmata sääält endale muud osa kui üheainsa asja, vana kella, suguvõsas kaua aega rännand, sellesama, mille häält ta siin juhtub kuulma, seda kuidagi eraldamata. Nii, üles tõmbamata on eit selle jätnud, see on selge. Möldri ajal ei ole see üles tõmbamata olnud rohkem kui paar korda tema pika ea jooksul.

Niisugune eit. On see jätnud hooletusse muudki... Lehmi hoidma on pidand tulema mõnikord möldri öde... kui eit on viibind kirikukülas või mujal... See on just karistus möldrile, see, et naisele on joovastavad joogidki olnud meelepärast... Küllapoised, kergemeelsed ja hulgused, need esiti töid talle... ja kutsusid kaasa... seda tegid siis, kui naine oli veel noor... Nüüd ta on vana, kuigi möldrist noorem. Nii, see esiti tundus kibe. Kuid kannatama seda pidi. Tõsi, möldril sobis naljatada veskilistega, kui naine ei olnud kodus, uhkustada ja rahuliseks teha... Naljatada, toas sängis lamades ja jalgu seinale tõstes, siis veel väledaid... naljatada:

„Nii, nüüd saan siin jalga tõsta seitsmendale seinapalgile, kui vanamoor on külas... teenimas.“

Nii kõneles mölder meestele. Kuid raske oli tema meel seepärast, et teadis naise, kellä pärast ta ise oli jätnud tilgagi maitsmise ja pilgugi heitmise naistele,

teadis käivat niisuguseid teid... selle, temale nii ilusa naise. Kuidas armastas ta eide vilkaid ja rõõmsaid silmi! Raske oli see... Nagu oleks tehtud kogu elu tühjaks. Just parajasti siis oli mölder rutand veskikoha ostmisega... siis naine... Jumal karistas seepärast, et mölder oli olnud... ilma laps. Liig hilia oli siis veel kahtseda, muutuda... selle ühe naiseiga kohates.

Teisel viisil pidi ärgatama. Jumala mõtte järele.

Ime siis, kui naine muutus niisuguseks? Kui nad ei saand lapsi.

Raskesti karistas jumal möldrit; ei annud talle pärijaid kallidisse Hiesusse, kuigi ta oli hoolega käivest puhastand põllud ja säästnud metsa pärijagi tarvis.

Oh, ei naises vist kõige suurem viga olnudki. Möldris endas vististi... Jumala arusaamatus nõudis. Nii on mölder tihti mõtelnud, kuigi nõdra inimese mõistus ei olnud tahtnud seda hääks kiita.

Ehk kas ta ei ole saand pärijat seepärast, et ta on armastand nii palju seda maist, mis on kaduv? Hiesut ja tema liivaseid põlde, rohurikaid niite ja metsi.

Kuid siiski on raske mõelda jätta neid mulle kui oma pärijale. Kus ta on?

Kas nüüd peab jätma kõik... sellele, kes ehk võtaks selle rumala poisi? Paarikümne aasta vanuse... kõlvatuma. Ja poiss hävitaks kõik... ja jätaks rumala vanamoori... Mis siis muud! Kas teeks mölder õieti, määrates varanduse niiviisi raiskamiseks? Kogu kalli Hiesu...

Ja nüüd on kõigest loobumise silmapilk tulnud... Kas on see siis tõesti tulnud? Valud suurenevad, mölder tunneb pääs seganevat...

Pea ei kuule ta enam eide nuttugi ega tahtmisi. Haige pää on vajund viltu, ta on jälle meelemärkuse kaotand.

Kulub kaua aega. Mölder ärkab jälle, kõrget otsal ja lahjadet põskedel palaviku hirmus kuumus; ärkab niisuguse valuga, et see sunnib teda õhkama. Ta õhkab:

„Aita, Jeesus... aita Issand Jeesus.“ Kuid oma ees näeb ta hämarduvate silmadega hällis hommikus, mis

Noor tütarlaps.

P. A. Laurentsi maal.

hakkab vähehaaval valgenema, kolmest kaasõesti-vennast kõige vanema venna, õe ja oma naise. Ja veel muud rahvast kaugemal... kambri uksele...

Need muud on tulnud möldri surma vaatama, haige sugulastega kaasas: neile oli sepp enne kõike annud teada, möldri vennalt hobust paludes.

Vana möldri vend on pikk ja tugev. Temalgi on suur ots nagu möldrilgi, kuid see ei ole kitsas ja ülevasti tõusev, vaid tema juusteta pää paistab ümmargusena, nagu mingi suur mugul. Tema sõõrmed on vähe püsti ja nagu lahti kõigile ärritustele; silmad on teravad ja vilkalt keerlevad, huuled paksuvõitu.

Õde on kitsapõseline, tavaliselt vähese jutuga. Karmiks, jumalakartlikuks ja valjuks emandaks nimetatud... peaaegu alati mustas riides, nüüdki must rätik silmil.

Vend püüab kõnelda, kui möldri segane vaade vähe selgib ja hakkab ohkama, kõnelda:

„Kuidas sinu tervis nüüd on? Küll... küll see on nii, et halvasti on lood. Kuid kuule nüüd sina,“ jätkab tema möldri eidele, sest eit püüab langu ja käli vahelt tungida mehe juure, „kuule sina, vii need oma kolud ära! Küll meie vend teab ise, kellele ja mis ta kellelegi annab. Ja annab nii, kuidas on säädus ja määrused, see on kõige parem.“

Möldri eit katsub pääseda mehe juure tindipott ja sulepää käes. On ju, näed, möldril mõistuse ja au pooldest tuntul, kes on olnud kihelkonna usaldusmehena mitmes ametis, on ju temal isegi pott tinti ja roostetand sulg. Rääkimata sellest, et ta neid on tarvitand selleks, et kirjutada misjoniseltsile lehti tellides ja raha saates, väimu pimeduse õnnistusega kaaristatud paganate tarvis. Paberit ei ole eit siiski ses segaduses ja hädas veel leidnud.

Eit viskab vastuseks langule:

„No nüüd on ime... Või et mina ei saaks mehega... Juba mina ütlesin, et kui need kaarnad kuulevad, et sina... siis on nokkimas minult kõik... vaat kus on kaarnad! Mispärast ei teind sina testamenti enam... et need ei kisuks mind kui kerjust. Kõik nad kisuivad... silmad pääst sinu naisel — Matti vaeneke, kas jaksad nüüd? Kirjutaksid nüüd, püüaksid... oma sõnmedega.“

Hiljutise kõmupro-
sessi päätegelane
Sergo, tema vahiall
viibimise ajal.

Feldmarssal Hindenburg,

Saksamaa uus parempoolne president, kelle valimisega ärevile on aetud eriti liitriigid, kuna kardetakse uut keisrimeelset suuna senisel vabariiklisel Saksamaal, ja sellega ühenduses senise sõjavõlgade hääkstegemise kokkuleppele takistusi.

Jaksaksid sellegi võrra... oma naisele, kelle jumal on sulle annud.“

Viimaste sõnade pääle purskas vend naerma.

Mölder kobas temale ulatatud sule järele, mõtlemata sellega midagi teha ja teadmata oma mõtteist. Kuid käsi ei tõuse sulge võtma. Mis, ikas nii nõrk on käsi? Ei see enam tõuse. Kas siis tõesti lõpp nii lähedal? Ja millest need inimesed kõnelevad? Nüüd jõuab õde ütelda, madala ja karmi häälega:

„Nii, minulegi on see kõige parem, et jagatakse nii nagu säädus ja kirjad määravad. Selline naine nagu sina ei tohiks saada midagi.“

Sellest möldri eit kihvatub. Ta põhjab, kaitseb ennast; haugutab käli, nutab. Topib möldrile tindipotti ja paigub.

Viimaks aru saand, mölder ütleb tasa, raskesti ohatas, et tema ei jaksas sulge kätte võtta. Ei tõuse käsi enam; lõpp on tulnud.

Kõvasti karjatab siis möldri eit. Kuid sellestki nutust vabaneb ta pea ja ühe ukse all seisva küülamelhe nõu pääle jätkab:

„Või ei jaksas, oh, oh, oh. Jumal õnnistagu sind... nüüd ta sureb... Aga tunnistajatele jaksad ütelda... Tulge siis, hääd inimesed, tunnistama! Kuule veel seda... enne kui... et varandus on minu, sest ma olen abielu- inimese sääduste ja jumala armu järele. Mis? Mina sülitän sinu määrustele, misugune lang! Minule annab mölder kõik... nii on ta ikka tahtnud, seda on kõik kumunud. Ah? Või ei ole, jumal õnnistagu, kuidas vale- tab, see õde... on nii ahne! Minule on Matti isekesiks luband anda. Või ei olegi luband? Vaeneke, oskad sina

veel kõnelda... või, kui jõuaksid saada õpetajat... rõõmsaks, oota, ehk see... Kas kuuled, kuidas valetavad? Issand Jeesus, ei kuulegi enam. Tulge appi!"

Nii kisendab eit. Külarahvas naeratab. Eit segab ja sagub. Nüüd ta hädas jätkab. „Tule sinagi, Kalle! Tõsi, et sina mind kaitsesid!"

Sepa õpipoisile hüüdis nii eit, suure pääga noormehele, kes vedas enda pimedasse murka.

Mõlder ei kuule õieti, nii kanged on temal valud. Ja veel enam kui need piinavad teda inimeste hääled ümberringi: venna ja õe, kes nõuavad surijalt, et poole Hiesust ja kogu tema varandusest neile jäta, ning naise hääled, kes vaidleb neile nõudjatele vastu. Külarahvas naerab sin-sääli vaiklejaid. Need hääled kisuivad mõldri ärkvele siis, kui tema hing tunneb kummalist igatsust vaibuda kuhugi sügavale, ääretumat igatsust... Või tunneb nagu tõusvat lendu... nagu linnu tiivul. Need jutud tahavad tõmmata tema tagasi, pidada valvel. Mõtlemata sellest, mida ta veel ei tahaks uskuda möödapääsematuks, nii kindlasti kui see temale samal ajal tundubki: oma varanduse jagamine muile, kogu Hiesu veski ja maakoha. Mõõdapääsematu on see nüüd! Sest nüüd tema hing vaibub jälle... ei, lendab kuhugi... Taeva saalidesse... ehk...

Kallis Hiesu! Kui rohurikkaina näeb mõlder tema niite, uhkeina metsi, oma hoitud! Selge järve: kuidas tammikasvude valkjas-punased õied nüüd paistavad... Suvel. Kuid ei ole survi. Issand Jeesus, kas tema peab nüüd lahkuma neist kõigist igavesti? Aita, Issand Jeesus. Nii ütlevad valud, et ta peab lahkuma. Pisaraid voolab mööda tema põski, kuid nende vool seisatub jälle, sest veel peab elu teda kinni, veel mõtlevad tema ajud nii: Naisele ta need annaks aga... Kuid ei ikkagi temale... eriti selle kõlvatuma pärast. Kas

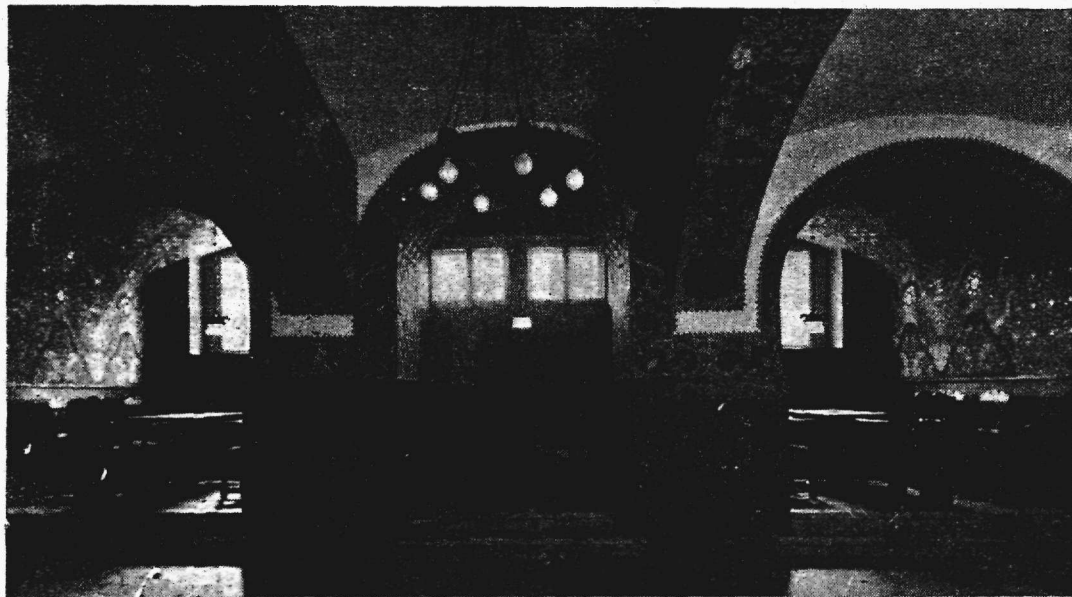
vennale ja õele siis poole? Ent kui vend saaks pärisosa sellest... see raiuks need pihlakad kohe, mis mõlder on õuele istutand. Vend neid ei kannata, vaid on tihti tähendand, et need varjavad põldu ja mädandavad langevate lehtedega aitate katuseid. Õde on vennaga aina üht meelt.

Ei siis neile veski poolt... nemad saagu sauna, kus Sepp Kuvaja asub. Siingi on juba hädad põllud... Ehk eit ikkagi hoolitseb mõldri pihlakate eest... nagu hanale istutatud mälestuspuude eest... Ja säästab kogu kõige kallima Hiesu osa.

Valud tunduvad tõusvat südamesse, südant ahistab. Janu põletab. Oi, Laatsarus...

Ja kõige valusamini põletab mõte, et kui tema sureb, siis on asjata mõelda sellest, et tema jagab Hiesu muile. Ei ta siis tea midagi, kes või mis kujul seda hoitakse siin maailmas. Või ehk ei see maailm siis enam temasse puutu. Kui tema ainult ise pääsis paremasse ellu...

Kahetsema tema peaks... patte. Kuidas see õieti oli? Viimaks mõni kuu tagasi tema ei laenand tuhandet marka maabrile... kes oleks tarvitanud raha oma tahtmise järele talu kohendamiseks. Oleks pidand laenama, ehk tahtjal ei olnudki sel korral mõttes rahaga äri teha. Ja andeks peaks paluma muidki patte. On ju neid juba noorena tehtud... Karm mees ja ahne mees on ta oma meelest olnud; on osand muretseda endate Hiesugi, hääle koha... Kuigi ta enam ei jaksa meele tuletada, kus muul juhtumisel ta viimaks oli ihne nagu keeldes seda tuhandet marka laenu, nii... Peab kahetsema... Ärgata veel viimseil silmapilkudel. Peab loobuma maisest... rõõmsa meelega... andma need kellele tahes. Või andma nagu nõder inimloomisus õigusekohaselt näeb. Siis naisele, kes on temale sääduslikult kõige

Ühiskondlik maja Tallinnas. Vaade alumise korra ruumidesse.

lähem ja hoolitseks kõige paremini Hiesu eest, kõige parem osa. Ja teistele omastele muud.

Paludes kaklejalit vett juua ja saades hääle nobe-
dasti kuuluma, kui nii öde-vend kui ka eit juhtusid teda
targu silmas pidama, kutsub mölder enda juure tunnis-
tajad. Neile ütleb ta oma viimase soovi, et veski ja
veskitoa pool Hiesu kohast peab jääma tema naisele,
kuid sepp Kuvaja saun tema vennale ja öele ning nende
pärijatele, kuid mitte enne Kuvaja rendiaja lõppu.

Selle karmi testamendi pärast nutab nüüd möldri
eit, söimab isegi surijat. Kuid kaua ei ole temal aega
nutta... ega mõtelda möldri surmast. Sest kui
kinnisvara niiviisi on jagatud, hakkavad vend ja
öde nõudma sama kindlaid määrusi ka karja ja
vallasvara kohta. Kes saab need ja need lehmad? Kel-
lele kolmeaastane härg? Matti lehma on üles peetud
tema venna talus, kolm korda tasuta; seepärast tahab
mehevend surijalt noore härja. Ja kellele saavad pool-
d taldrikuist, kaks tükki, kui sööjaid ei ole nii palju
kui enne? Pääle kahe lehma lubab öde võtta veel teise
lüpsiku ja suurema, vask kohvipanni, sest tema on
hoidnud venna lehma möldri vanamoori juustes tihja
tuule järele. Ja toitu ja kohvi on öde keetnud üksikule
mehele. Ning möldri riided, see tema veel uus villane
ülikond, mõne aasta vana, kuhu need jäävad?

Kõigi kohta tahetakse surijalt otsust.

Surija ohkab ja kaebab. Hirmus on kuulda nende
õnnetute sõnu. Abitu ja üksi on ta... Asjata tunneb ta
olevat nende riiu lahendamise. Ta küsib ainult, kas õpe-
taja juba ei tule. Kuid seda ei kuulu veel näha olevat...
Mäkküis külla pikal ja sirgel teel. Peaks ootama. Asjatu
lootus: ta peab minema.

Ise peab ta selgitama oma asjad jumalaga. Lahkuma
peab siit maailmast, pidama seda nagu olematuna.

Ja kas ta ei jaksagi lahkuda?

Kas kõik ei hakka kirjustuma tema ümber?

Mölder näeb jälle selle valge, kes ilmus talle unes.
Ingel oli see tõesti ega mingi inimene, nagu ta oli kaju-
tand oma inimmeeles. Ei inimestest ole siin abi: ainult
Jeesusest! Nii on inimene häda silmapilgul abitu, vii-
mase ja hirmsa häda, surmavalu silmapilgul. Kuhu ta
saab? Mölder kordab teiste riides:

„Tule, Issand Jeesus. Tule, tule!“

Nii läks tund möldri kuulmata, kuidas teised taht-
sid vastust jagatava vallasvara kohta... heinahangude
ja särjevõrkude kohta. Möldri hinges on nüüd valgus.
Ta tunneb kergendust tulevat, tunneb juba Jeesust lä-
henevat, keda ta on palund appi. Surm jõuab...

Hõlpus on tal kutsuda enda juure omakseid, kellest
mõned lähenevadki, ja paluda neilt andeks kõiki paha-
tegusid. Omaksed ei kuule sel silmapilgul tema pihti-
misi, need kaklevad isekesis. Kuid see ei tee midagi,
kohe tuleb kergendus, ta näeb Jeesuse astuvat otse
tema poole... säravast uksest. Ta on kõigest lahti;
kõigest...

Kas kõigest?

Paljaspää vend ja möldri eit riidlevad nüüd selle
küna pärast, millega mölder on käind kümned aastad
suveõhtuti püüniseid järve säädmas. Säädmas oma kaju-
tud võrke... kujutud vaikseil talvepuhteil, sagedasti üksi
studes, kurvana sellest, et naine oli ära. Küna on, nagu
juba selgus, vana ja peaaegu müdanend, kuigi mölder on
teda paigand; kõik lõpeb ajaajooksul. Kuid seegipärast
käib nüüd äge vaidlus. Niisugune riid, et eit viimaks
nagu kargab langule kallale, et teda talust välja ajada.
Siis läheb möldri öde vennale appi, ta tuubib eite. Eit
vihastub ja annab lihava kämblaga käli lahjale ninale,
ja mõtleb tema juustest kinni haarata. Käli samuti omalt
poolt eide tukast. Nii nad võtavad uksele, kust vaatajad
väistuvad paremale ja vasakule, suurem jagu naerdes.

Mölder ohkab oma nurgas, ikka tasemini ja palava-
mini, väga tasa:

„Tule, Issand Jeesus! Tule, tule, Issand Jeesus.“

Möldri silmad on selged. Imelikult selged: ei neis
ole tema tavalist vaadet, kuigi seegi on olnud oma ajal
imeliselt selge, eriti siis, kui ta oli aina terve.

Kuid veel tuleb neisse see tavaline vaade, veel
korraks.

Eit on käliga võideldes alla jäänd. Möldri öde on
pikk ja nõrke, möldri eit lihava ja jooksvahaige. Nii tõu-
kab öde vastase endast eemale; eit on maha kukkond,
ta on otsa löönd vastu lee kivist nurka. Tõugatuna ja
hääbistatuna vaatab eit ringi. Mõni võõraist naeratab...
sepa õpipoisski: niisugune ta on, häbemata! Mitte alati
niisugune, vaid ainult inimeste nähes! Eit nuuksub abi-
tuult, ja vaatab sängi, kus mölder ootab surma. Nüüd
tuleb eit mehe juure, nagu otsides kaitset. Ta nuuksub:

„Niiviisi peksid mind... elavalt söövad...“

Siis jälle nutab:

„Ja sina sured. Kuidas sinuga on, vaeneke? Kui ei
tule isegi õpetaja!“

Siis ilmub möldri silmi see endine vaade, ja huultele,
mida palavik on põletand valgeks, imelik naeratus.
Samasugune kui väga kaua tagasi. Ja näib, et temal
veelgi on side selle maailmaga, kui ta palub naist, vae-
valt kuuldava häälega, tuua need tunnistajad siia õige
lähedale.

Eit toob tunnistajad. Neile ütleb nüüd mölder järvat
siiski kogu varanduse, kõik oma varanduse, oma nai-
sele... sellele, kelle jumal oli annud tema usaldusmeheks
ja tema ravitsejaks.

Siis katsub mölder tõsta oma kätt naise poole ja
sosistab midagi. Nüüd ta sosistab: „Sa tulid, Issand
Jeesus... kuulsid patuse palvet...“

Vanamehe pää langeb jõuetult kõrvale, hallile pad-
jale... suursugune ja naeratlev pää.

Eit rõõmustab oma kurvastusteski. Mölder ise on
surnud.

M. Lpk.

KOLM LUULETUST.

Mari Raud.

1. TERE!

Poole koidu virvendava vere,
lõbi päeva helge alge,
hommikuse kalge valge
Sulle tuul toob minu rõõmsa tere!

Ehkki hanõgi teravharjulisi
küümi meie kahe vahel,
ilmatu pikk vahe ahel
talvemetsi härmasarjulisi:

üle jää ja lumimere
sinna, kun, näe! helkleb, pilkleb,
Sinu kodu kiikleb, viikleb,
virvleb Sulle valguna mu tere!

2. NOTTURNO.

Meri õón jäänd hiljuksi sumama;
taas olen Sinuga, jällegi Su man ma.

Üle taeva heleima tähe all,
Sinu ja särava mere lähedal...

Rannal kalge kuupaiste värelus,
õnne vaid südamen sumab ärevus.

Valvab hämar huimavan unen meid,
puhuvad puhangud merelt unelmeid.

Hiljul liikel udude hõljed ja...
Tahaks su tähtede hõppe hõlmida!

3. SINUGA.

Lained õõsti tulevad kohal tumedal:
raagund on rannariiad, lehed lume all.

Sinuga ilm alles õitsengu algus.

Laineten sügis ja külm ju kõleleb
meri kui taevaõga juttu kõneleb.

Sinuga suveks saab sügisõõ kalõus.

Udu kõik tulede helked ummutand,
taeva ja tähtede tárle tummutand.

Sinuga pilkaseim õõõgi on valgus.

Koõust «Äitsemik».

SÕJAS.

V. HALLIK.

I.

Hulk sõjapäevi möõdunud, palju neid veel
ees. Oleme täna tegevuseta — ehk saab homme
kahevõrra töõd.

Hommik.

Sõjakohus on tegutsenud terve õõ, sest vara
hommikul ilmus sõdur ja andis päälükule kirja-
kese. See luges ja käsutas lühidalt.

— Vangid välja tuua!

Neid oli kaks, isa ja poeg. Isa hallpää;
poeg alles noor.

Avati uks vagunisse, kus vangid sees. Välja
astus esimesena vanamees, vaatas koidupuna
poole heites ristitähete ette. Siis tuli poeg alla
vahtides. Päälük ulatas paberilehe sõnalausumata
lähedalseisva noorema ohvitseri kätte; see luges
ja vaatas nõutult ümber:

— Kus?

Päälük tegi käega kannatamatu liigutuse ük-
siku puu poole lagedal väljal. Oleks pidanud
isegi aru saama; on piinlik sarnasest asjast rää-
kida vara, kui päike veel tõusmata.

— Kuulen!

Kaks sõdurit püssidega kõrval, läksivad nad.
Pehmel mullal tõstavad kõik agaralt jalgu. Poeg
ütleb isale midagi, kuulub — julgust. Isa oli
kahvatu ja komistas tihti. Habemik sõdur naera-
tas, kuuldes sõnu.

— Seisa! — Silmad kinni siduda.

Küüniliselt tõmbas habemik sõdur vanamehe
taskust rätiku sidumiseks. Seotav seisis vaevalt
jalul, poeg tegi liigutuse, mille päale ohvitser
käega revolvi järele haaras. Vang jäi liikumatult
seisma.

— Kui üks tund veel elada saaks. Halastage!

Habemik sõdur kiskus rätiku teise käest, kes
kohmetu oli. Võib olla hommikusest vilust.

— Halastage, elada tahaks — palus veel
kord noor vang.

— Elasid, jätkub sellest — Iausus habemik,
sidumist lõpetades ja püssi katsudes. Siis sihtisid
kahekesi.

— Tuld!

Nõrgalt raksatasid kaks pauku hommikuses
õhus, kui piitsalõõgid. Lähedalt lombist tõusid
pardid kraaksudes lendu ja mingisugune suure-
karvaline elukas pistis pää uudishimulikult künka-
kese tagant välja.

Mõlemad hukatavad langesid.

II.

Järv hülgab hõbelombina kõrgete kalju-
seinte vahel. Vesi on läbipaistev kui kristall;
kaugemal mustroheline; paistavad põhjast vesi-
kasvudega kaetud põhjakivid.

Vastaskaldal tõusvad mäed näivad paljas-
tena, neid katab vaid tihe põdrasammal: nii-

sugustena paistavad kaugusest põlised seedrid. Valged kaljud peegelduvad vees; ei suuda selgitada kus lõpeb vesi ning algab kalju. See on ka ükskõik.

Õhtul liikusime raudteerongis jõe kaldal.

Ratastemürina sekka kuuldus vee kohin. Jõepinnale peegeldusid tähed kattes virvendust hõbesoomustega, mille sekka majakeste aknate tume helk kulda külvas.

Nüüd on hommik vaikne ja õilne. Supleme külmades voogudes. Metsast ja kaljudelt lehvib hommikune vilu. Kui kostuvad kaugusest kahurihoobid, siis kuulatab järv hinge kinni pidades, kortsutab kulme: esimene tuulukene veepinnal. Ehk naeratab järv; ta on liig vana selleks, et pahandada igast tühisest kärast, mida sünnitame meie kahejalgsed ühepäevaliblikad.

Vaikus, suur vaikus tungib ihhu. Öösel, pikutades kaljupangal, tunned, kuus imbub külma kontidesse. Muudad asendit, siis rõhub ta luupainajana seljas. Haarad püssi, selleks, et saata kuuli nägematule vaenlasele — ei, selleks et purustada vaikust, ning kuulad kaua, kuidas kohisev hoop võitleb selles läbipaistvas udus, tungides kaugemale, otsides vastukaja kaljudelt.

Sagedasti puhkeb võitlus pimeduses. Kuulid lendavad vastaste poolt esiti vingudes, siis puukstest puudutatult vihaselt urisedes, mõni langeb jõuetult samblasse. Kisendame hurraa, nagu võitjad. Siis algab jällegi vaikne tund.

Koiduvalgusel näeme vastaste roomavaid kogusid. Paistavad ärevusest ja jõupingutusest higised näod. Ootame veel. Nad tulevad lähemale, siis avame tule. Kuulide all, milledest igaüks tabab, jooksevad vastased tagasi. Pea auras soe veri hommikuses vilus. Siis tõusis punetav päike.

Lamab korjus. Näol imestus kui lapsel, kelle käest lendas minema kirju liblikas. Otsal mustab kuulihav. Õhtul jutustas see mees meile lõbusaid lugusid. Siis oli otsaesine valge vilkuval tulepaistel.

III.

Langenud puude ja mäelt pudenenud kivide vahel on palju marju. Jookseb hall hiir pruuni vöödiga keskseljal, nuusutab uudishimulikult püssipära, jookseb siia ja sinna ning pöörab tuldud teed tagasi. Vististi on ta juurdlemas küsimuse kallal, kust on saanud siia see rautatud puutükk. Liig raske ülesanne, hallivatimees! Võib olla ehk huvitab sind ka see, kust on saanud siia mäed. Puudub veel, et seda küsiks. Nii väikestele elukatele oleks need küsimused liig suured.

Raudteel müriseb soomusrong. Vedur puhub, nagu oleks tal ärritusest hing kinni jäämas.

Kahisedes levineb metsas kahurihoop. Vingub

kuul ja lõhkeb kusagil kauguses. Laskjad on kindlas arvamises, et tabavad.

Aristokraatne lõbu, tappa puurilindu püssiga. Sõrmed veriseks ei saa, sest raibe võib teener ära koristada.

Mis kõik meele ei tule?

Roomasin kord jahil olles kaks versta pehmes soos, sulavas lumes, ja nägin ainult ühte: teisel kaldal, mäekünkal, seisis isapõder.

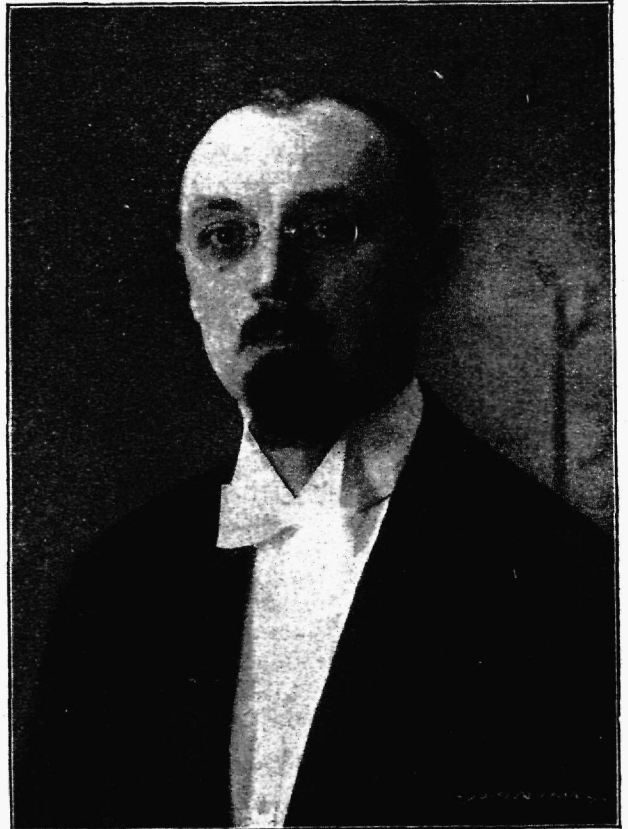
Heledad silmad hiilgasid päikesepaistel. Sõõrmetest tõusis peenike, tihe aur.

Tahtsin teda näha rabelemas maas, rohkesti verd voolava haavaga rinnas, natuke verist vahtu keelel — valget vahtu värvitud roosakaks.

Ja roomasin edasi kartes iga krabinat, hoides kõvasti püssi, kuni võisin saata surmava kuuli. Kui langes põder, jooksin kiiresti sinna. Künkal, kus heitles loom surmaga, õitsesid esimesed sinised lumelilled.

IV.

Kraavides ja liivasel raudteekaldal lebasid korjused siniste, tursunud, vihmast uhitud nägudega. Neid tapsid kusagilt pimedusest lendavad kuulid. Avatud silmist paistab see pimedus hirmuga segatult.

Eesti hellilooja M. Saar.

Foto Parikas.

Räbaldanud punane lipp vedeleb porises liivas; selle kandja, kelle käest lipuvarras alles surmas on libisenud, vaatab samuti tarretanud hirmupilguga tühjusse. Need langenud võitlesid verevärvilise embleemi all, nägid ainult eneste verd ning mustavat pimedust, millest sigines tontlik surm. See lõpetas elavate mehaanilised liigutused.

*

Sorime tabatud sõjasaaki. Otsime riideid, toiduaineid, relvi — ning seda kõike leidub.

Kõrvalisel raudteeharul on neli haigevagunit; saagi otsijaid siin ei ole; astun esimesse.

Raipehais tuleb vastu. Naine, kui kivikuju, kurblikus poosis, pääs rätik punase ristiga, istub pingil. Ma ei näe ta nägu, see on sügavas all.

Läbi poolavatud ukse kostavad valuhüüded, sajatused, sonimine.

— Öde!

Hüüd jääb vastuseta. Puudutan teda õlast, tõstab pää, karjatab.

— Öde, mis see tähendab?

— Haavatud sääil ilma abita. . . kõik põgenesid, ei ole vett, toitu, sidemeid. . . kui hirmus see kõik on!

Siis tõusis korruga liig järsult ja ootamata istmelt.

— Läheme; vaadake, mis sääil on!

Avasin ukse, astusin kõrvale, lubades naisele teed.

Haualehk. Valged seinad ja voodipesu on rüvetatud verega, loigud põrandal, nendes visklevad inimestekogud. Palavikujampsis on päästetud sidemed, avatud verevool, visklevad kehad heitunud põrandale, surres sääil. Kirjus segus elavad ning surnud; hüüavad kuivad kõrid:

— Vett, vett, juua!

Abivõimetutena läksime edasi. Kehad jalgadata. Üks oli surnud, huuled vereloigus. Jampsivad kisendused:

— Seltsimehed, võitlusele, edasi, tuld — siis sosinal — vett, vett.

Peatusime viimase vaguni trepil. Hauaõhku ei olnud enam, minu ees seisis naine iseloomustava emalooma lõhnaga. Ta hoidis veel minu käest kinni, nõnda kuidas vedas vagunist vagunisse. Surusin seda kätt. Ei olnud hulk aega näinud naiti. Ta vabastas käe ja vaatas uurival, veidi imestanult. Siis punastas.

Lubasin saata abi, teha mis võimalik.

Videvikul, minnes mööda vagunist nägin öde, kes seisis trepi läheduses. Täna mind abi eest. Olla käinud haigetalitajad ja teinud, mis tarvis.

Vaade oli ükskõikne, külm.

V.

Kui tulin metsasalust, kus hukkamist toimetati, tundus riietel metalliselt lõhnavat niiskust; käsi sai puutumisel punakaks. Hukkamine sündis

kättetasumiseks hommikul purustatutena leitud seltsimeeste eest, kes luurel olnud ettevaatamatud ja sattunud vaenlaste kätte.

Rohkem kui kaastundest, kerkis meis viha tingitud pettumusest seltsimeeste heroismis. Kangelane on see, kes ilmub võitjana. Meie käes oli paarkümmend vangi ja selleks, et neid tappa, pidi leiduma põhjus.

Oli tarve rahustada kiskjat.

Vangidest eraldati seitse ja viidi kasesallu.

Läksid kindlusetul, komistuvälv kõnnakul, helepunaste laikudega kahvatanud nägudel.

Kuus esimest poodi kuulmata neilt ühtegi sõna, seitsmes tegi naeruväärseid kummardusi ja tõendas, et kõigest süütu on. Lõpuks hüüdis pateetiliselt saatuse poole.

Siis liginesid hukkamisepaigale teised kakskümmend kaks vangi, piiratud hülgavaist tääkest. Tulid ridades, pidades sammu, järel uudishimuliste salk. Üks sõduritest vaatas püssi ja käsutas:

— Esimene välja!

Hukatavatele ei olnud käsklus nähtavasti küllalt arusaadav, nad seisis kaheldes paigal. Esimene vaatas kusagile kaugusse, üle vaatepiiri. Teiste poolt vägivaldselt väljatõugatuna, sai astuda paar sammu ette, kui kõlas pauk.

Purustatud kohast paistis pääluu kollasena; august tungis välja aju sünk mass.

Siis langes ta:

— Järgmine!

Öde, keda nägin haigevagunites eila, seisis ka sääil. Tahtsin olla selle asemel, kelle pääl viibis ta udune, hirmuv pilk.

Kui kõik lõppenud, tuli talumees, kelle lehma haavanud üks emale lennanud kuul. Alandlikuna seisis ta, vaadates kaheldes lebavate ja rippuvate korjuste pääle ning kurtis oma õnnest.

Kodu.

Mari Raud.

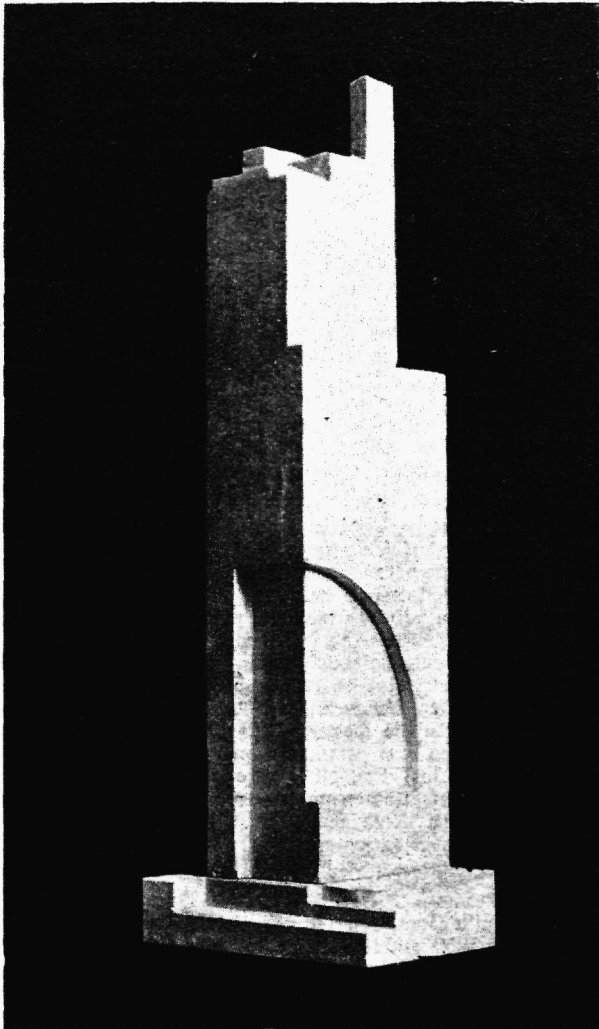
Õõ väljan vaikne valgen lumisajun ja pikka piiskleb aja väsin liiv. Ju ammu raksand viimne lukk ja riiv — haub vaikust õõ siin lumimetsi rajun.

Näen end ma pimeduse selgen kajun, kust põhjast mälesfuste üleshiiv: tee tõuseb emaarju uska viiv, kõik äratub, mis surnud aja hajun.

Kell tiksus pimedusse rasket rahu; eni üle metsi lumipehme kahu vaik-vaiksel akna alla tuleb fuul.

All akna tuule tuduvaikne luul koob olmuist aardeist õrnu hõbelõngu, toob pühilt paigult mälestuste hõngu.

MÄLESTUSSAMMASTEST.

Monumendi kavand.

H. Olvi.

Viimased aastad on meile toonud eriti palju mälestussambaid ja monumente, alates linnadega ja lõpetades kaugete metsataguste kihelkondadega. Nende püstitamisel ei ole valitsenud mingit ühist ega üldist põhimõtet, suurema osa neist on loonud küll skulptorid, teise osa aga joonistanud ja kavatsenud lihtsalt kohapäalsed tegelased. Seepärast näemegi nende hulgas palju väga küsitava väärtusega asju, milles puudub igasugune ühtlus ja arhitektoonika.

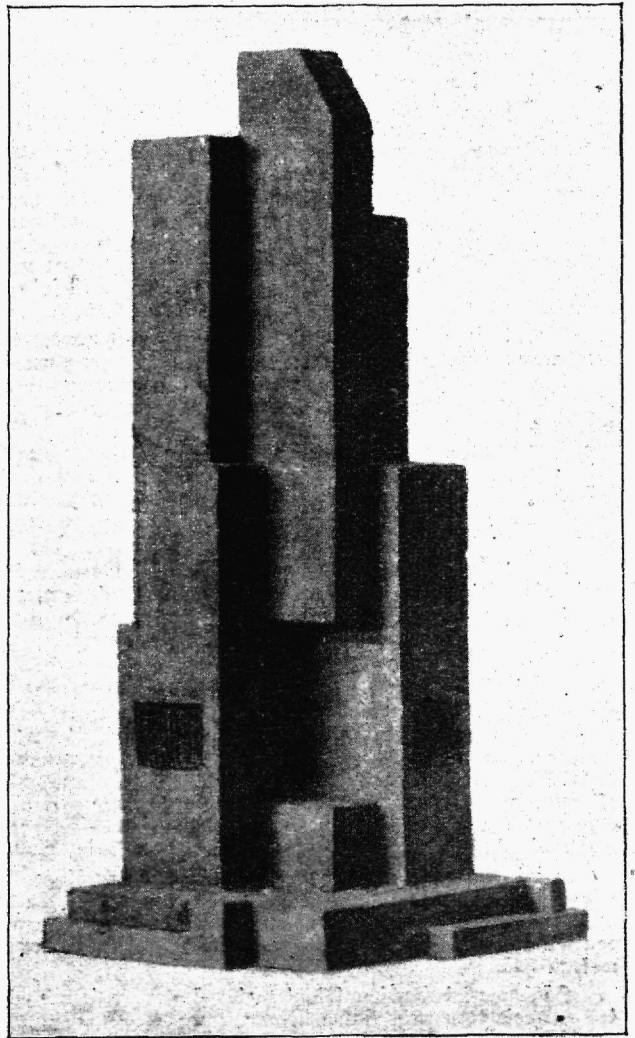
Toome siin paar puht-arhitektoonilise monumendi kavandit. Need lähevad mitmeti lahku seni püstitatud monumentidest kõigepäält oma põhimõttelt.

Harilikult nõutakse monumendilt, et ta kujutaks mingisugust reaalselt objekti, inimest, kangelaskuju, inglit. Ehk kui monumendiks on vaid

kivi, siis sinna vähemasti kleebitakse külge mõni ülalnimetatud sisuga bareljeef.

Uues kunstis hakkavad ikka enam ja enam valitsema arhitektoonilised põhimõtted, arhitektuur on viimase kümne aasta kestes saanud juhtivaks ja tähtsaimaks kunstialaks.

Ka uus monument ei ole arhitektoonilisest vaimust jäänud puutumata, nagu pilt ja skulptuuri. Monumendi ilu ei pea seisma mitte enam mõnes ta otsa asetatud kujus, vaid kivi, ehituse enda kokkukõlastatud vormides. Nende materjalidena on mõeldud graniit ja betoon. Käesolevate monumendikavandite autor on noor Eesti konstruktor H. Olvi, kelle tööd olid esitatud Eesti kunstnikkude rühma tänavusel näitusel. Üks sellelaadilisist haudmonumentidest on juba püstitatud Simuna surnuaiale. M. L.

Monumendi kavand.

H. Olvi.

Maurus Jõtai — inimene ja kunstnik.

Tartu ülikooli Ungari keele lektori Dr. Elemér Virányi kirjutus.

„Ei ole suuremat valu, kui meele tuletada rõõmjaid päevi wiletsuse ajal“ — ütleb lestaja sügawam ja kurwem luuletaja, Dante.

M. Jõtai 100-aastase sünnipäewa pühitsemise puhul tuleb see mõte meilgi meele. Inimlõuna ja üstfute inimeste tänane saatatus on tume. On siis hää tagasi põgeneda õnnelikumatesse aegjártudesse. Mingisugust narfoosi on tarwis, mis meid jälle elustab, mis meile usaldust ning lohutust patub.

M. Jõtai kirjanduslikus toodangus leidub palju sellest lohutawast narfoosist, sellest arstirohust, mis tagatiusatub ja rõhutud inimlõnnale mitte ainult ühe riigi piirides, waid igal pool, ühels filmapilgus puhkamist ja parandust wõib anda. See ei olegi ime, sest Jõtai ise kirjutas niisuguses aegjártus, milles rõõmu ja troosti eriti tarwis oli Ungari rahwale. Jõtai ülesastumise algusel pääfis tema rahwa meeleheit peaaegu paratamatuks. See oli poliitilise orjastamise aeg, milles rahwusliku leina lohutajaks oli ainult kirjandus. Ainult temas leiti rahwa hullade poolt ustu tulewastesse parematesse aegjártudesse.

M. Jõtai oli Ungari rahwa suur trõõstija rõhumise ajal ja tema ifeloom oli ses suhtes jumaliku hooletande tingitus. Kui Ungari kirjandus oma geniaalsena laulitu, Petõfi, surma läbi, teiste kirjanduste wangistamise, põgenemise wõi surma mõistmise läbi oli sunnitud waitima, nagu togu Ungaris abolutismi aja reaktiooni tõttu walitses hauawaitus — siis ilmutub Jõtai, ifegi surmast waewalt pääsnud, ja istub oma naeratawa huumoriga, armja irooniaga, kannatawa haige Ungari rahwa haigewoodi juure, jutustades kaugeft hiilgawast minewist, ligema aja minewist, mis oli suurepärane, ja olewist, mis näib, nagu oleks ta raste ja wäljalannatamatu. Jõtai ei tee muud kui ainult jutustab, aga selle jutustuswiifi mõju on haruldane. Oma eludigufe tunne äratab haiget poolurnud rahust: usaldus oma jõusse ja tahtmine parema tulewiku loomisets on sellest nõiduwast jutustuseft sündinud.

Arwatakse, et ifeäraliste ifitute teha magnetism wõib terwendawalt mõjuda haigete inimeste pääle. See on hüpnoots. Jõtai waimust, tema kirjanduslikust toodangust, samuti kui tema ifiitlitust elust lagunes laiali ta mingisugust hüpnooti. Seega mõjus ta oma rahwa pääle, ja mõjus wälismaail, igal pool humi ja austust äratabes rahwa wastu, telle poeg ta ife oli. Kui Ungari rahwas tõusis läinud aastajaja teisel poolel sellele tõrgele haridusastmele, sellele riikilisele ja rahwuslikule tugewusele, kus ta seifis wiimase maailmasõja lahtipuhtemise filmapilgul, siis on see osalt ta Jõtai teene.

Mõõtmatu on Jõtai mõju põlwest põlmeni kaswama Ungari rahwahullade pääle. See on arusaadaw, kuid mitte liühidalt seletataw. Rahest waatewinklist silmitsedes Jõtai elu wõime aga natuke aimata, kuidas tekkis ja kaswab ifta weel see mõju.

Jõtai elu on inimese elu ja kunstniku elu. Mõlemad on iftsteifega nii tõtku seotud, et waewalt leidub nende mahel peenite dematatsioonilist ehsustamifeks: niisugune oli Jõtai inimesena ja niisugune oli ta kunstnikuna. Inimesena oli Jõtai lõpmata hää, ja kui kunstnik oli ta — inimene! Ta oli inimene, kes tõtte mõistab, maailma ilmuwuste wastu — olgu see filosoofide mitrokosmos eht matrokosmos — on peene wastumõistlikkufega.

Jõtai arwamine elust on ifeloomustaw. Meie hinges on mingi p a h a w a i m, kes ifta h ä ä d n õ u annab. Ja samuti on h ä ä w a i m, kes ifta annab h a l b a n õ u. Onnaks aga mingi kolmas tundmatu tegur tegutseb ifta nii, et lõputus wõidab hää.

Hääbus peab sündima kõigist meie mõtetest, meie tahtmistest ja meie tegudeft. Halba, destruktiiwi elemendi jaoks ei ole digustust Jõtai ilmalorras. See on Jõtai ilmawaade ja selleft õõfja arwamifelt on seletataw see hüpnoots, mida ta awaldas oma rahwa ja inimlõnna pääle. See on hääde in-

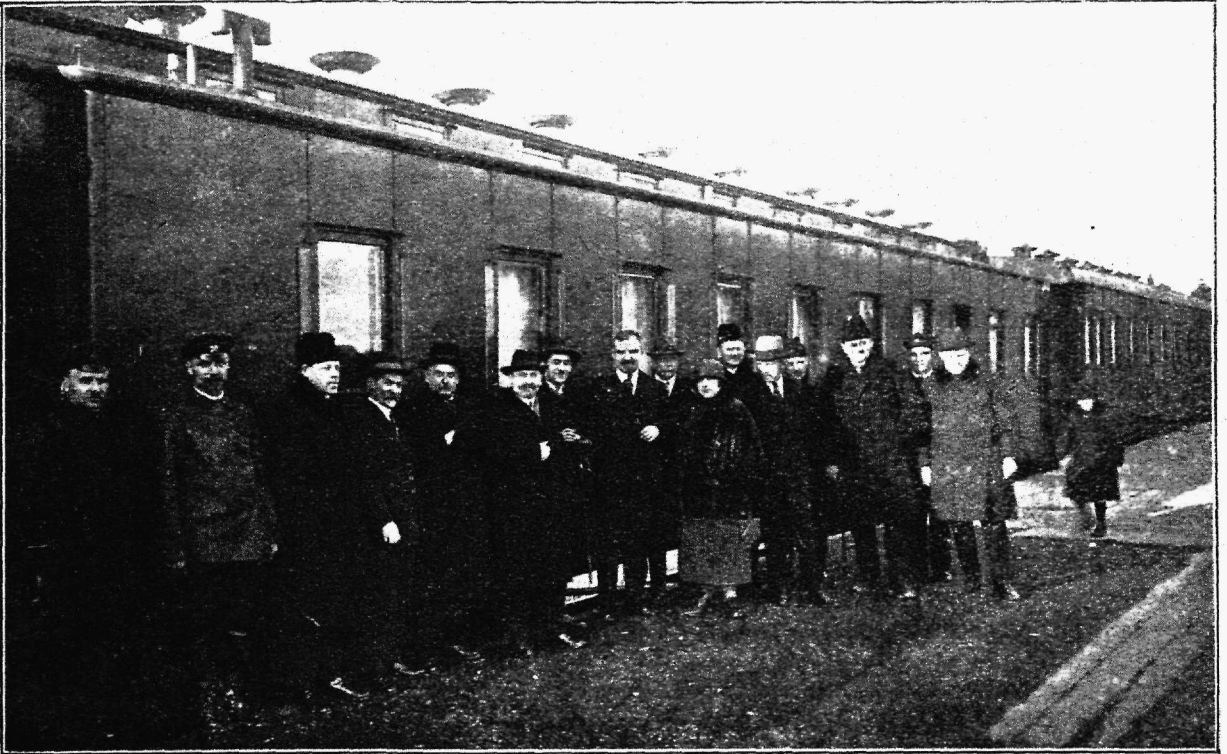
meste mõju, nende iftute mõju, telle wastu tekib ifta usaldus ja armastus meie südames. Ometi wasturääkim on, et Jõtai, see nõrt, kartlik poifite, see tagasihoidlik noormees, kes ainult kord piiramatu waimustufega ja endausaldufega astus wabadufele, kahtlemata ja julgel wiifil rewolutsioonile wastu — 15. märtsil 1848. a., Ungari rahwa pühäl wabaduspäewal — see naljataja, huumoriga sõtendam, aga waitne ja rahulik mees ja see tuldawäärt hallpää (wanabus), kes armastas ainult elu pääfepaistet, rahu, õnne ja mitte kára, on ometi wasturääkim, et see tõit oli oma mõjuga tugewam, kui raudriidega warustatud kangelased, kui mõimukad walitsejad. Jutt pääfite ja tuule mõistlemifelt tuleb meele. Jõtai oli pääite: kaasnimeste armastus, kehwmate eest hooletanne, see oli Jõtai elu pääprintsiip. Ta ei tunnud brutaalsust ja wägivalda. Ta oli tehafifelt nõrt, koguni wäga haige. Ta elu ripnes ainult nõiõifetil, sest noorusaja tiifkufe läbi taotas ta poole kopsu. Elab iftsti patriarhide ajani ja on tõõstas, wiljakas. 60-aasta jooksul kirjutab ta 120 tõidet, igal aastal ifis taks. Ilustasti belõl läinud ajal Ungaris tema tohta: ta õitfes taks torda aastas, nagu alaafiapuu Ungari lagenditil.

Jõtai oli romantismi woolu kuuluw kirjanik ja romantismi poliitiline tähendus seifis rahwusliku demokraatfeerumise pooldamifes, see suurepärane ewolutsiooniprintsiip, mille tõttu Euroopa rahwad selleks said, mis nad on tänä. Rahwusliku demokraatfeerumise printsiip oli Jõtai ja tema Ungari kaasaegsete juhtimõte. Selleft on pärit see kaastundmus waeste ja loortmatute wastu, mis paistab hiilgawalt wälja Jõtai romaaniide tujude ifeloomus. Nad on tõit inimlõnna eht Ungari rahwa erilise arenemise, wabanemise ja täienemise eest wõitlewad kangelased, kõlbluse ja woormeeste hääletandjad. Nende ürgtiup on Jõtai ife, kes oma arwamifi, oma teadmifi, oma puubõifi neile laenab. Ja kui J. oli oma aastajaja õõfamatate mõtete kuulutaja, on seletataw tema inimlik mõju ja tema romaaniide tujude mõju eriti XIX. aastajajal. Nende ideaalfete piüete tujufest tuleb noorsoo waimustus Jõtai kangelaste wastu ja seega Jõtai suur pädagoogiline tähtsus Ungari põlwele kaswamifes.

Kunstniku Jõtai kõige filmapaifitwam anne oli ta wõtra-tult efile tungiw wiljakas fantaafia. Fantaafia — see on tühi sõna reaalfete inimeste arwamise järele. Misjugune oli aga see Jõtai fantaafia. Criti suur oli Jõtai fantaafia tujude ifeloomustamifes, tujude loomifes ja romaani anetefst juttude wäljamõistlemifes ja ülesehitamifes. Kerkib küsimus, kas Jõtai fantaafia tõesti ei tunnud reaalsust? Wastus on tingimata eitaw! Igajugune looming nõuab reaalfete elemente ja Jõtai romaaniide ifitud kui ta jutud on reaalfetest oludeft wõetud. On tõsi küll, et ifeäraline on Jõtai maailm, mille endale õi. Mõnikord eht õudne, sest tema kangelased on omnivolentfõid ja omnipotentfõid. Need tahawad kõite katfuda ja wõidwad tõit läbi wiia. Nende tegudes nagu nende ifeloomus ilmutub waid ifta reaalne põhi — ungarlase ifeloom ja tegutsemiswiis. Kõit Jõtai tujud on aga ifta hästi elawate wõi surnud, tähtfate wõi lihtfate ungarlaste kunstilifese ifeloomustamifelt sündinud. Samuti jääwad Jõtai romaaniide sündumustifud oma ülesehitamifega fagedasti wabalt leitufks. Kui aga lugeja, eriti Ungari olutordade põhjalit tundja, neid analüfeerib, peab ta lõputus konstaterima, et Jõtai juttudes kunagi ei tule ette sündmus, mis ifeendast ei oleks mõimalik eht ifenõoline. See ritas „associatio idearum“ aga, milles awalõub Jõtai loowa fantaafia wiljakas, wõimatu wõimufus mis imetitil wiifil asfõfiteerib reaalfete elemente, teeb Jõtai romaaniid nii mõnigi kord ifeäralifeks. Jõtai oli juure haridufega mees, luges ifta ja kuulis palju. Tema pää oli nagu tõõtuba, milles on kõifjugu tooresaineid ja milles kõlab disharmonilifit kára. Jõtai on meister, telle nõiatunf on: asfõfifafifoon. Ta ehitab mõni kord loogilife, mõni kord aga päris tujulake asfõfifafifoonide kaudu oma romaaniid. See on niisugune ehitustunf, millega mees suur maailm on üles ehitatud,

Nõukogude Vene ja Balti riikide raudteekonverents.

Vene delegatsioon Tallinna vaksali esisel, endise keiserliku salong-vaguni ees, milles asus nüüdne delegatsioon.

milles ilmub samuti siin eht sääl loogiline lord, sagedasti aga ainult imelik arusaamatu tuju. Jõtkai fantaasia imelik, mütooloogiline loomisanne, jarnane sellele, mis ehitas maailma, ja mida kutsutakse mõnikord jumalats, mõnikord, mitte jumalats. Geenius hing on sellest müstilisest jumalitsust ollusest üks osa, samuti kui igalgi inimese hing. Mida "anderittam on see hing, seda ligemal seisab inimene jumalale. Geenius on see nähtus, millest võime meie, maatera elanikud, saada natute ainu jumalast. Saps ehitab endale mudast lossi, inemene linnad ja riigid. Geenius ehitab oma toodangus uue maailma.

Jõtkai on ka uue, oma maailma looja. Olguigi see maailm udune, fantastiline, mittereale, need neile, kes ikka all käivad, kes on lähinägelijad. Jõtkai maailm on aga reaalse Ungari elust loodud udune, fantastiline, unistatud maailm. See on nagu Ungari legenditu, „puszta“ pääl mõnikord ilmuv haruldast ilus fatamorgana. Kaugelt waadates võib näha ilusaid lossse, merd, linnu, mägesid, puestikke. Lähenedes aga kustub kõik, kõik kaob. Kui oleks aga mõni film, kustil kõrguses kaugemale ulatava waatega, siis võiks see film jälgida piltide algupära: kustilt kaugelt tulevad need pildid, aga ikka reaalsusest, päite kirjete õhu refleksiooni laudu. Ungari puszta pääl sugeneb neist kogu ilus pilt, kirjaste lõbus ja lohusets.

Liitugune on ka Jõtkai fantastiline kunstnikuil. Romaanide üstikud ja reaalsed pildid on Ungari ajalooft eht igapäevast elust pärit. Nad tulevad aja ja ruumi kaugusest. Mitmed miljonid ungarlast nägid neid ja tundsid neid. Aga üht silma oli tarwis, mis neid nõnda waatas, et neist kujunes ühine ilus pildigrupp.

Liit laua, kui igatseme hääd inimest, nii laua, kui armastame ema jutte, isa jutustusi, ja masinate müriinas igatseme harmoonilisema muusika järele, nii laua elab ka Mesopus, Lafontaine, tuhatvärviline rahvajutt ja niitaua elab ka Ungari rahvale tema genius Maurus Jõtkai!

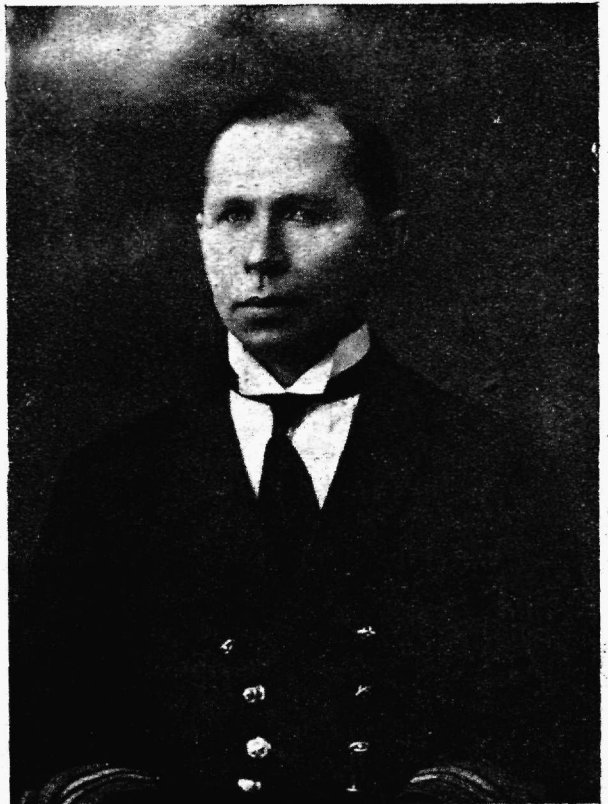

Foto Vannas.

Uus merejõudude staabiülem kapten-major Granz.

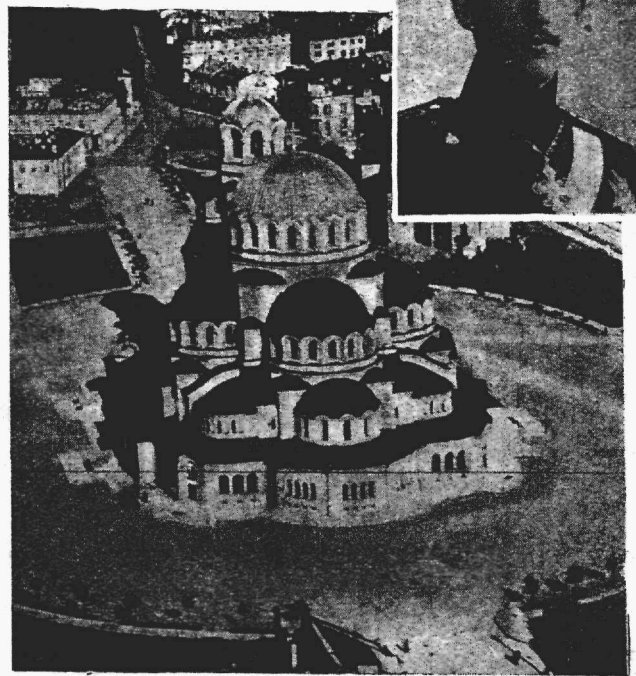

Eesti Punase Risti poolt korraldatud esimese abiandmise kursuse lõpetajad. Foto Vannas.
Istuvad (paremalt poolt, keskel) hr. Nymann (P.-Risti juhatuse edustaja); Dr. Voogas (kursuste juhataja).

(Pi
Mitme

Enamline mäss Bulgarias.

Vandeseltslaste kallaletungimisel haavata saanud Bulgaaria kuningas Boris. — All: Bulgaaria päälinna Sofia pääkirik, mille keskmise kupli vandeseltslased dünamiidiga puruks lasksid, parajasti kui sääl peeti jumalateenistust valitsuse ja kõrgemate sõjaväelaste osavõtmisel. Pildil kirik terves olekus.

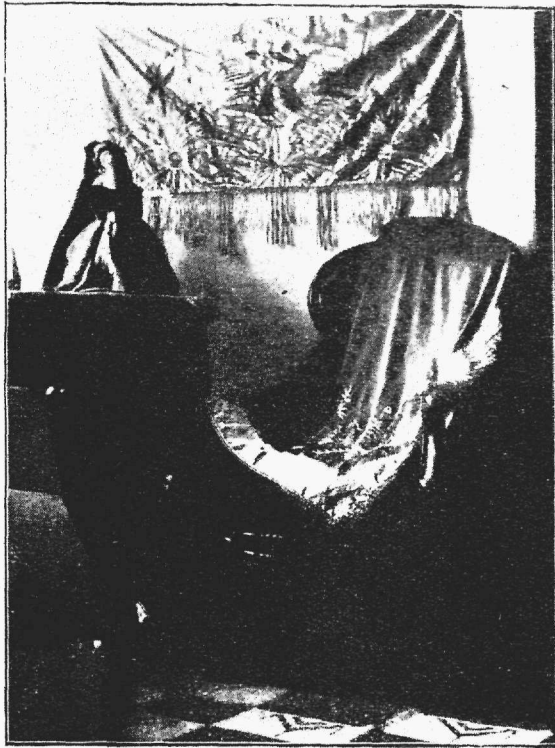
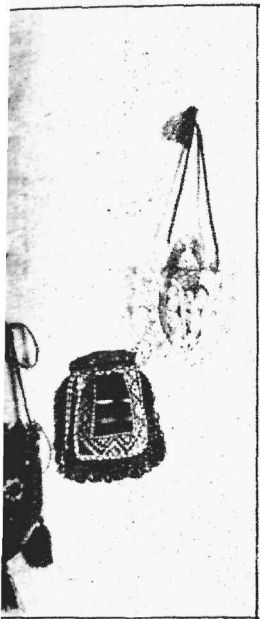
Vene-Eesti-Läti riikide raudteekonverents Tallinnas.

Foto Vannas.

Vene delegatsiooni esimees ja kohalik Vene saadik Petrovsky (palitus) ajavad juttu.

rodumaalt
maailmast.

lit nr. 4). Eesti kodused käsitööd. (Pilt nr. 3).
sugused käsikotid ja taskud. — Toa sissesääde koduste käsitöödega.
(Vaata artiklit lhk. 268.)

Emaja laps. (Bronks.)
Itaalia kunstniku Amerigo Focacci statuett.

Lydia Lipkovskaja, tuntud Vene lauljanna. Andis hiljuti Eestis ja Skandinaavia riikides kontserte.

Valitsuse kriisi puhul Prantsusmaal. Ajakirjanduse agarus. Ajakirjandus on sisse piiranud Briand'i, parajasti, kui see Elysée lossist lahkub tulles läbirääkimistelt presidendi Doumergue'iga, kus uue kabineti moodustamise üle nõu peeti.

Prantsuse uued ministrid jutuajamisel ajakirjanikkudega. (Ministeerium ei ole veel koos, peetakse läbirääkimisi üksikute poliitikameestega. Ajakirjanikud püüavad läbirääkimistelt tulijatelt värskemaid uudiseid teada saada.)

Uus välisminister Aristide Briand.

Uus peaminister Paul Painlevé.

MEES, KES OLII NELJAPÄEV.

LUUPAINAJA.

G. K. CHESTERTON.

7

Seitsmes päätükk.

Professor de Wormsi kirjeldamatu imelik teguviis.

„Istuge!“ ütles Pühapäev häälel, mida ta ainult kaks või kolm korda elus tarvitanud ja mis ajas inimesi paljastatud mõõku peost pillama.

Kolm meest, kes Gogoli kallale karanud, lasksid ta vabaks, ja nad kõik, ka see kahtlane isik ise, istusid uuesti oma paigale.

„Ja nüüd, mees,“ ütles president lõikavalt, pöördudes nagu võhivõõra poole, „kas te ei tahaks pisut käsi oma ülemisse vestitasku pista ja mulle näidata, mis teil sääl on?“

Nimetatud poolakas oli oma karvasasi all pisut kahvatu, kuid ta pistis oma kaks sõrme tasku, tehes seda ilmse ükskõiksusega, ja tõmbas säält pika, kitsa, sinise kaardi välja. Seda laual nähes, virgus Syme jällegi välisilmale. Sest kuigi kaart laua teisel otsal seisis nii, et ta teda lugema ei ulatunud, näis ta ometi üllatavalt sarnane sellele kaardile, mida tema isegi taskus kandis ja mis temale siis pihku pisteti, kui ta astus anarhismivastasesse politseinikkude rühma.

„Pateetiline slaavlane,“ ütles president, „traa-

giline Poola poeg, tahate teie oma kaardi juures eitada, et olete ses seltskonnas siin vähemalt üleliigne?“

„Koguni mitte!“ ütles hiljutine Gogol. Kõik võpatusid, kuuldes selget, ärimehelikku ja pea-aegu londonlase häält tulemas sest väljamaalisest karvalaanest. See oli nii pöörane, nagu oleks mõni hiinlane äkki Schoti murrakut hakanud rääkima.

„Arvan, et oma seisukorrast täiesti aru saate,“ ütles Pühapäev.

„Iseendast mõista!“ vastas poolakas. „Näen, olen kenas kongis. Ütlen ainult: ei usu, et keegi poolakas mind sama hästi võiks jäljendada, nagu mina teda.“

„Olen nõus,“ ütles Pühapäev. „Usun, teie murrakut on võimatu jäljendada, ehk küll mina teda mõtlen kasutada. Kas tahate nüüd ikka veel oma habeme ette jätta?“

„Mitte kübetki,“ vastas Gogol ja ainsa sõrme kiskus ta kogu oma karvase päakatte, mille tagant tuli nähtavale hõre punane juus ja kahvatu, julge nägu. „Kuum oli teine,“ lausus ta.

„Pea teile õiguse jätma,“ ütles Pühapäev mingisuguse metsiku imetlusega, „teie oskasite enda selle all ilusasti külma hoida. Nüüd kuulake mind: teie meeldite mulle. Sest järgneb:

minu meeleolu oleks just kaheks ja pooleks minutiks rikutud, kui kuuleksin, et olete piinas surnud. Nii siis, kui kunagi meist sõnakesege politseile või kellegile teisele lausute, siis saan selle kahe ja poole minutilise halva meeleolu. Teie meeleolust vaikin muidugi. Hääd päeva. Minge.“

Punapäaline salapolitseinik, kes Gogolina oli maskeeritud, tõusis istmelt ja läks sõnalasumata toast välja — täielikus meelerahus. Kuid üllatunud Syme aimas, et see rahu oli ainult tehtud, sest teiselt poolt ust kostis kerge komistamine, mis tõendas, et lahkuv salapolitseinik suutis kõike muud, mitte aga minna.

„Aeg lendab,“ ütles president kõige lõbusamal toonil pärast oma kella vaatamist, mis oli samuti nagu kõik muu tema juures suurem kui oleks pidanud olema. „Pea kohe minema; pea osa võtma inimesearmastajate seltsi istangust.“

Sekretär pöördus liikuvail kulmudel tema poole.

„Kas poleks parem,“ ütles ta pisut teravalt, „et ma kavatsuste üle vaidlust jatkaksime, kuna ju nüüd nuuskur on läinud?“

„Arvan, ei,“ ütles president haigutusega, nagu oleks see mõni tagasihoidlik maavärisemine. „Jätame kõik nagu ta on. Las Laupäev korraldab. Mina pean minema. Hommikueine siin järgmisel pühapäeval.“

Aga viimased tormilised sündmused olid piitutanud sekretäri peaaegu paljaid erke. Tema oli üks neist, kes on korralikud isegi kuriteos.

„Pea protesteerima, president, nõnda on ebakorralik,“ ütles. „Meie seltsi põhimäärus on, et kõik plaanid arutatakse täiskogu istangul. Mõistagi, et ma teie ettevaatust täiesti hindan, kui teie äraandja juuresolekul...“

„Sekretär,“ ütles president tõsiselt, „kui oma pääd kodus kaalikana keedaksite, siis võiks temast ehk asja saada. Kindlasti ei tea. Aga võib olla.“

Sekretär ajas enda püsti nagu mõni kuri hobune.

„Ma ei mõista tõepoolest mitte...“ hakkas ta sügavalt haavatuna.

„See’p see ongi, see’p see ongi,“ ütles president hulga aega pääd noogutades. „See’p see ongi, et te küllalt ei mõista. Teie tantsiv eesel,“ mõirgas ta püsti tõustes, „teie arvasite esiteks, et teid ükski nuuskur päält ei kuula, eks arvanud? Kuidas teate siis nüüd, et teid mõni teine nuuskur ei kuule?“

Nende sõnadega murdis ta endale tee toast välja, kuna piiritu põlgus pani tema keha värisema. Neli mahajäänud meest vahtisid talle pärani silmil järele ilma, et neil vähematki aimu oleks olnud, mis ta oma sõnadega mõtles. Syme’il ükski oli asjast pisut aimu ja see pani

ta kuni kondiüdini värisema. Kui presidendi sõnad üldse midagi tähendasid, siis ainult seda, et tema, Syme’i kohta ei oldud jäädud tähelepanematuks. See tähendas, et kuna Pühapäeval veel võimalik polnud teda nagu Gogolit paljastada, siis ometi ei usaldanud ta teda samal määral nagu teisi liikmeid.

Teised neli ajasid nüüd end pomisedes jalule ja läksid kuhugi lõunaoodet otsima, sest keskpäev oli juba möödas. Professor läks viimaseks, väga pikkamisi ja suure vaevaga. Syme istus veel kaua pärast teiste minekut ja arutas oma seisukorda. Ta oli pikse käest pääsenud, kuid pilv seisis tal alles pää kohal. Viimaks tõusis ka tema ja läks välja Leicerter Square’ile. Hele, külm päev oli veel külmemaks läinud ja kui ta tänavale astus, üllatasid teda harvad lumehelbed. Kuna ta ikka veel kandis keppmõõka ja muud Gregory omandust, oli ta mantli kuhugi maha jätnud, aurupaadile või palkonile. Lootes, et lumesadu varsi lõpeb, läks ta silmapilguks tänavalt ära kuhugi väikese juuksuri ukseesise katuse alla; äri vaateaken oli tühi, välja arvatud vastik vahadaam õhtuses ülikonnas.

Kuid lumesadu muutus ikka tihedamaks ja tihedamaks. Ainukese pilguga vahadaami hinnates mõistis Syme kohe, et sellest aitab tema meeleolu langetamiseks, ja nõnda arvas ta paremaks tühjale tänavale vahtida. Aga varsi pidi ta väga imestama, sest äkki silmas ta meest, kes seisis sisse vahtides juuksuri akna all. Tema torukübar oli lumega koormatud nagu isakesel jõulumehel ja tema saapaid ümbritses kuni pahkluni valge lumipärg, kuid nagu näis, ei suutnud miski teda takistada värvitumat vahakuju vaatlemast. Et keegi inimene võiks säärase ilmaga siin vaateakna ees seista, andis Syme’ile küllalt põhjust imestamiseks. Varsi muutus tema imestus aga isiklikuks vapustuseks, sest ta pani tähele, et seisev mees polnud keegi muu kui halvatud professor de Worms. Tema taolisele tudikesele tundus see vaevalt kohase paigana.

Syme oli valmis selle ebainimliku vendluse kohta igasuguseid loomuvastaseid asju uskuma, aga et see vana professor oleks seda inetut vahakuju hakanud armastama, seda ei suutnud ta oletada. Ta arvas ainult, et vanamees oma haiguse tõttu (ükskõik, missugune see ka oleks) kas silmapilkse krambi või oimetuse käes kannatab. Aga ses ei näinud ta mingisugust põhjust kaastundlikuks muutuda. Otse selle vastu soovis ta ennem iseendale õnne, et professor nõdruke on ning et ta ainult suure vaevaga suudab oma jalgu järel vedada, mis kergesti võimaluse annab teda kaugele maha jätta. Sest Syme tahtis kogu mürgitatud õhustikust täiesti pääseda, kas või ühekski tunniks. Ainult nõnda võiks ta oma mõtteid koguda, oma tegevusviisi

määrata ja otsustada, kas ta Gregoryle antud sõna peab või mitte.

Ta hakkas minema, läbi lendleva lume, tegi kaks, kolm pöörangut ülespoole, siis kaks, kolm pöörangut allapoole, ja astus väiksesse Soho restoraani lõunaodet võtma. Mõttlikult maitses ta neli kerget ja peent rooga, jõi pool pudelit punast viina ja lõpetas musta kohvi ja musta sigariga, aina mõeldes. Tema oli endale paiga valinud restoraani ülemises toas, mis oli täis nugade kolinat ja võõraste inimeste kõnelust. Tal tuli meele, et varemalt oli ta neid süütuid ja lahkeid võõraid nähes alati mõelnud — nad on anarhistid. Värin käis tal kehast läbi, kui ta asja tõelise seisukorra pääle mõtles. Aga isegi ses värinas peitus pääsmise meeldiv häbi. Viin, harilik toit, tuttav paik ja loomulikult lobisevate inimeste näod tekitasid temas praegu tundmuse, nagu oleks seitsme päeva nõukogu ainult halb uninägu. Ja kuigi ta teadis, et kõigest hoolimata oli see ometi tõsi, siis seisis see temast praegu ometi kaugel. Kõrged majad ja rahvarikkad tänavad seisid tema ja läinud öö häbitava seitsme vahel. Tema oli vaba vabas Londonis ja jõi viina vabade inimeste keskel. Mingisuguse haruldase kergusega võttis ta oma kübara ja kepi ning astus trepist alla alumisele korrale puhvetiruumi.

Alla jõudes jäi ta rabatult ja nagu kinnikasvanult paigale. Väikse laua ääres, vastu puhast akent ja valget lumega kaetud tänavat, istus vana anarhistlik professor piimaklaasi juures, surmukahvatu nägu üles tõstetud, silmalaud ripakil. Silmapilgu seisis Syme kangena nagu ta keppki, millele ta tugenes. Siis tõttas ta meeletootusega professorist mööda, kiskus ukse lahti, virutas ta enda järel kinni ja seisis väljas lumes.

„Jõuab see laip minule järele?“ küsis ta iseendalt oma kollaseid vunftse närides. „Jäin liiga kauaks sinna ruumi, nii et isegi need jalad jõudsid mulle järele. Üks lohutus on olemas: välela kõnniga võin selle mehe endast sama kaugelge jätta nagu Timbuktu. Või olen tõesti arust ära? Ajas ta tõepoolest mind taga? Kindlasti pole Pühapäev ometi nii ogar, et ta saadaks jalutu mehe.“

Nüüd pani ta hää auru pääle ja läks keppi keerutades Covent Gardeni poole. Suurelt turult üleminekul muutus lumesadu tugevamaks, sai viideviku lähenemisel pimestavaks ja tüütavaks. Lumehelbed piinasid teda karja hõbemesilastena. Tungides talle silma ja habemesse, andsid nad tema erkude erutusele lisaks veel oma vahetpidamata ärrituse. Kiirel sammul Fleet Streeti hakule jõudes, kaotas ta viimaks kannatuse ja astus esimesse silma puutunud teemaija ulualust otsima. Vabandusena tellis ta endale veel kord tassi musta kohvi. Aga vaevalt oli ta seda teinud,

kui ka professor de Worms raskel sammul sisse kobis, lauda istus ja klaasi piima tellis.

Syme pillas oma kepi suure kõlinaga maha, mis tunnistas riistapuu terassisemusest. Kuid professor ei tõstnud silmi. Syme, kes harilikult külma loomuga, jäi sõna otsekoheses mõttes ammuli suuga vahtima, nagu teeb seda mõni maamats vaimude väljakutumisel. Ta polnud enda järel näinud mingit sõiduriista, ta polnud ka raste müriinat kuulnud teemaja ees, kõigi surelike tunnuste järele otsustades pidi see vana mees jalgsi tulema. Ometi suutis ta käia ainult kui tigu, tema, Syme, aga läks kui tuul. Ta kargas püsti, võttis oma kepi, olles peaaegu arutu oma arvamiste võimatusest, tormas pöörduksest välja ja jättis oma kohvi puutumata. Panga poole sõitev omnibus läks temast kiiresti müriinal mööda. Pidi umbes sada yardi tugevasti jooksma, et temale järele jõuda; jõudu kokku võttes hüppas ta ja sai porilauale, kus ta pisut hinge tagasi tõmbas ja siis üles ronis. Sai ta umbes pool minutit istunud, kuulis oma selja taga rinnutut hingamist.

Järsku pöördus ta ümber ja nägi mööda omnibussi treppi kord-korralt kõrgemale tõusvat määrdinud ja lumega kaetud torukübarat, mille serva alt paistma hakkasid professor de Wormsi värisevad õlad ja lühinägelised silmad. Iseloomuliku hoolega võttis ta istet ja mässis, enda kuni lõuani oma veekindlasse mantlisse.

Nõdra vanamehe kogu keha ja tema värisevate käte iga liigutus, samuti ka iga tema kindlusetu teguviis ning hirmunud peatumine näisid väljaspoole igasugust kahtlust asetama arvamise, et tema oli abitu ja et seisis tudiseva vanaduse viimases järgus. Tema liikus toll-tollilt ja ahmis sääljuures alatasa õhku. Ja ometi, kui filosoofilistel mõistel — ajal ja ruumil — tegelikus elus igasugune tähendus ei puudu, siis pidi kahtlemata järeldama, et see tudike oli omnibusile järele jooksnud.

Üles kargas Syme vabiseval vankril ja metsikul pilgul talvisesse taeva vahtides, mis iga silmapilguga tumenes, jooksis ta mööda treppi alla. Vaevalt sai ta endast võitu, et mitte üle serva maha hüpata.

Ta oli liig segane, et mõelda või tagasi vaadata. Nõnda vulksas ta kuhugi väikesesse tänavasse, mis asub Fleet Streeti kõrval, vulksas nagu kodujänes oma urgu. Tal oli pääs ebamäärane aimdus, et kui see arusaamatu vanamees teda tõesti peaks taga ajama, siis peab ta küll siin väikeste tänavate rägus peagi otsitavad jäljed kaotama. Nõnda siis viksas ta neil kõverail tänavail, mis ennem praod kui sõiduteed, kord sisse, seitsamast välja; ja kui ta oli teinud juba tükki kakskümmend haaki ning joonistanud oma jälgedega kirjeldamatu nurgastiku, jäi ta seisatades kuulutama, kas ehk ei kosta tagakiusaja

sammud. Polnud midagi märgata; aga kuulamisel polnudki mingit mõtet, sest paksu lume tõttu ei võinud ju sammud kosta. Kusagil Red Lion Courti taga nägi ta paiga, millelt keegi tegu- võimas kodanik lume paarikümne yardi maa päält kõrvaldanud, nii et märg, hiilgav kiviprügitus pal- jana seisis. Siit üle minnes mõtles ta selle pääle vähe, püüdis ainult võimaikult ruttu kuhugi uude tänavasse siin, eksiteede rägastikus. Mõni sada sammu edasi jäi ta ometi veel kord kuulutama ja isegi tema süda jättis tuksumise: paljastel kividel kuulis ta põrguliku jalutu kõlisevat karku ja lohisevat sammu.

Taevast katsid rasked lumepilved, mispärast London tumedamana ja rõhuvamana tundus, kui see praegusele päevatunnile omane. Mõlemal pool Syme'i umbsed ja vormitud müürid; polnud kusagil ainustki silma või akent. Tal tõusis äkki tahtmine siit majade rägust välja murda ja ava- ramale ning valgemale tänavale pääseda. Aga kaua pidi ta veel ümber kolama, enne kui lei- dis õige pääsetee. Ja kui ta lõpuks seda tarvitas, siis jõudis ta kuhugi hoopis kaugemale, kui oli arvanud, jõudis nagu avarale ja tühjale Ludgate Circusele ning nägi Püha Pauluse katedraali taeva tagapõhjal.

Esiteks üllatas teda nende suurte tänavate tühjus, nagu oleks mõni katk üle linna käinud. Siis arvas ta endamisi, et see tühjus on loomu- lik. Esiteks, lumesadu oli hädaohtlikult tugev ja teiseks — täna oli ju pühapäev. Sõnal „püha- päev“ hammustas ta oma huult: siit saadik oli see sõna talle nagu mõni rõve nali. Alt valgust lumerüüst kuni kõrge taevakummini, kogu linna õhustik oli muutunud imelikult rohekaks vide- vikuks, nagu asuksid inimesed mere all. Varjatud ja õudsel päikseloojangul tumeda püha Pauluse pääkiriku taga olid suitsused ja kurja kuulutatavad värvid — haiglane roheline, surnud punane ja ja lahtuv pronks, — kõik küllalt heledad, et lume solliidset valgust eriti toonitada. Otseteed vastu neid sünkjaid värve kerkis pääkiriku must hiigla- kogu; tema tipul lasus juhtumisi asetunud suur lumelahmakas, mis näis seisvat nagu kõrge mäe otsas. Lumi oli muidugi juhuslikult sadanud, aga just nõnda, et ta kupli ülemise otsa pooleldi kattis ja seega imeselgeks ja silmatorkavaks tegi muna ning risti. Seda kõike nähes ajas Syme enda äkki sirgeks ja tegi oma keppmõõgaga loomusunnilise ja pühaliku tervitusliigutuse.

Ta teadis, see vastik kuju, tema vari, ronis aeglaselt või kiiresti tema kannul, aga sellest ei teinud ta väljagi. Tundus inimese truuduse ja tugevuse sümbolina, et kuna taevast oli tumene- mana, see maapäälne kõrge paik seisis alles hele- dana. Kurivaimud võivad taeva võita, aga veel pole nad risti võitnud. Tal tõusis äkki tung sel- lelt keksivalt, karglevalt ja teda tagaajavalt hal- vatult tema saladust välja kiskuda ja nõnda jäi

ta tsirkusse viival tänavasuul, kepp käes, oma tagaajajat ootama.

Professor de Worms tuli pikkamisi ümber nurga talle järele; tema ebaloomuliku kuju joo- nestik paistis vastu üksikut lampi ja tuletas ta- hes või tahtmata meele muinasloo, kus „küürakas mees käib küürakate teed!“ Näis tõepoolest, nagu oleks tema kõver kuju läbikäidud kõverte täna- vate tõttu veel kõveramaks muutunud. Ta tuli lähemale ja lähemale; laternavalgus langes tema prillidele ja tema rahulikule ülestõstetud näole. Syme ootas teda, nagu ootas püha Jüri lohet — nagu ootab inimene mingit viimist selgitust või surma. Vana professor tuli otseteed tema poole ja läks tast mööda, nagu oleks ta võhi- võõras, ilma, et isegi ainust pilku oleks heitnud oma nukraist silmist.

Ses vaikeses ja ootamatus süütuses oli mi- dagi, mis tekitas Syme'is tulise viha. Mehe vär- vitu nägu ja tema teguviis näisid kinnitavat, et kogu kannulkäimine on ainult juhus. See kõik elektriseeris Syme'i tegutungiga, milles oli mi- dagi kibeduse ja poisikeseliku irvituse vahelmist. Ta tegi metsiku liigutuse, nagu tahaks vana- mehel mütsi pääst maha lüüa, hüüdis midagi „Püüa, kui suudad“ taolist ja tormas üle valge vaba platsi. Varjamine oli nüüd võimatu. Ja üle õla tagasi vaadates võis ta näha vanamehe musta kogu endale järele liikumas — pikil, hüp- pavail sammel, nagu mõni võidujooksja. Aga pää selle kargleva keha otsas oli ikka veel kah- vatu, tõsine ja ametipärane — nimelt professori pää veiderdaja keha otsas.

See metsik jaht ulatus üle Ludgate Circuse Ludgate Hillile, ümber püha Pauluse katedraali, piki mööda Cheapside'i edasi ja tuletas Syme'ile meele kõik luupainajad, mis ta kunagi tunnud. Lõpuks pöördus Syme jõe poole ja lõpetas peaaegu all dokkide juures. Sääli nägi ta lihtsa kõrtsi madalaid, valgustatud aknaid, len- das sisse ja nõudis õlut. See oli räpane joogi- koht, täis väljamaa madruseid, paik, kus võib oopiumi suitsetada või nugadega kakelda.

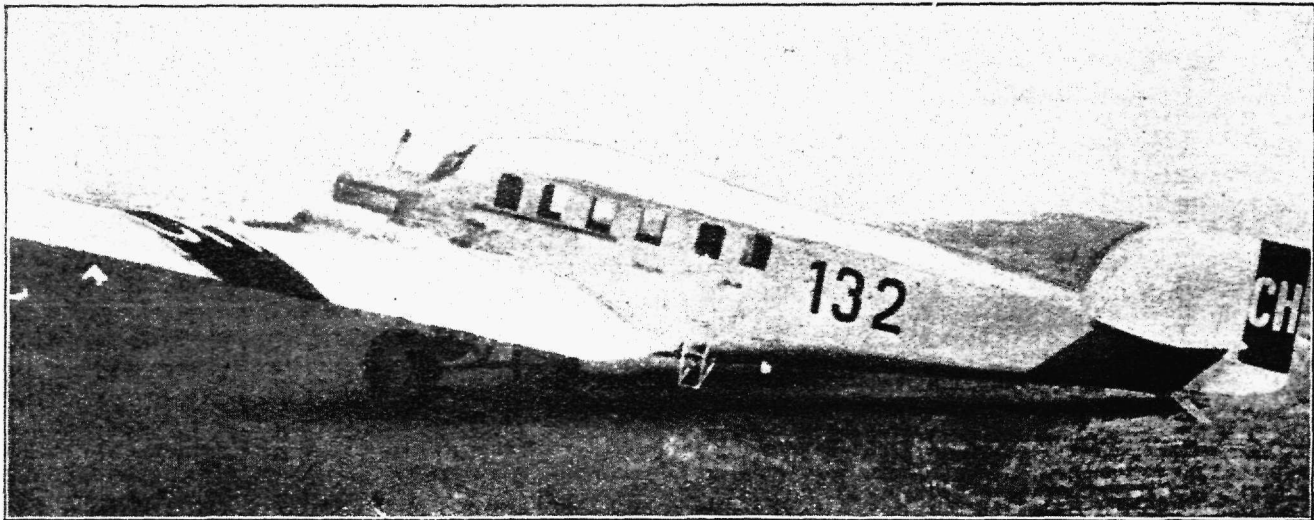
Silmapiilk hiljem astus ka professor de Worms sisse, asus hoolikalt istuma ja küsis klaasi piima. (Järgneb).

Läti uuema lüürika antoloogia.

Pääkirjaga „Lettische Lyrik“ on ilmund Elfriede Eckhardt-Skalbergi, Balti-Saksa luuletajanna, tõlkes Läti antoloogia, Raimiselt ja Aspasialt ka autorite tõlked. Kuna Läti keele mõistmine üldiselt väga väikene, see umb. 380-leheküljeline raamat aitab suuresti tõsta Läti kirjanduse tundmist välismaal.

A. Gulbise kirjastus riikliku abiraha kaasabil aval- dab juba pikemat aega Läti kirjanduse tõlkeid Saksa kee- les. Eestigi võiks säält võtta hääd eeskujut, sest ka anto- loogia väljaandmine, millest oli rohkesti juttu veel 1920. aastal, on nüüd jäänd hoopis soiku. Kas vähe- masti tõlkeantoloogiate väljaandmine ei oleks võimalik?

Junkersi õhuomnibus kolme mootoriga.

INIMENE ÕHUVALLAS.

ED. JÜRISSE.

Õhkutõusmisest ja lendamisest unistasid inimesed juba õige kauges minevikus. Nähes lindusid lendavat, pidi loomulikult ka inimeses tõusma soov pääseda sinna määratu avarasse õhuvalda, kus ei ole liikumisel ees niisuguseid piire ja takistusi, kui maal ja merel.

Need soovid leidsid kauni väljenduse muinasjuttudes, kus räägitakse lendamisest kotka tiivul, mõne imejõulise lendava vaiba või mõne muu asja abil. Niikaua, kui inimsoo kultuuriline tasapind veel ei lubanud asuda lendamise küsimuse tegelikule lahendamisele tehnilises mõttes, alusteti ainult muinasjuttudes lennu üle kõrges õhuvallas.

Aja jooksul hakati aga juba praktilikke abinõusid otsima õhuvalla võitmiseks — lendamiseks. Esiälgsed katsed lõppesid kõik nurjaminekuga, sest ühtviisi oli nõrk õhusõidu põhialuste teaduslik selgitamine, kui ka aparaatide puhttehniline konstrueerimine.

Alles XV. aastasajal algas õhusõidu võimaluste teaduslik uurimine. Esimesena teerajajana sellel alal tuleb nimetada kuulsat mitmekülgsete teadmistega itaallast Leonardo da Vincit, kes õhkutõusmise võimalusi uuris ja enam-vähem reaalselele otsustele jõudis.

Esimene lennuaparaat, mis tegelikult valmis ehitati, oli ornitopter. Lennumasina esimene kuju oli võetud lindudest, s. o. valmistati tiivad, mis inimese külge kinnitati ja käte ning jalgade jõuga üles-alla liikuma pandi. Muud lendamise eeskujud inimesel ei olnud.

Muidugi ei suutnud niisugused tiivad inimest õhku tõsta, ja paremal juhtumisel ulatas „lend“ majakatusel — maapinnani. Kuigi ornitopterid, s. o. linnulennu eeskujud valmistatud aparaadid täienesid, neid suuremaid ja keerulisemaid ehitati, ei lahenenud lendamise probleem ikkagi.

Ornitopter ei täitnud lootusi — nüüd tärkas mõte

lennuaparaati õhku tõsta horisontaalselt paigutatud propelleritega, mis ringi keerlesid. Sündis helikopter, mis pidi otse loodjoores õhku tõusma. Tagajärgi ei annud ka seegi aparaat.

Möödus mitu aastasada, kuni viimaks Inglise matemaatik G. Gayley 1809. aastal avalikult esines oma uurimuste tulemustega aeroplaani üle. Tema idee naerdi välja ja asi jäi soiku. Alles 1843. a. konstrueeris inglane Henson esimese aeroplaani, aluseks võttes Gayley poolt ülesseatud põhimõtteid.

Aparaat pidi olema 40 meetrit pikk ja 10 meetrit lai, varustatud 20 hobusejõulise aurumasinaga, mis pidi liikuma panema suure hulga harudega propelleri. Tegelikult ei saanud Henson oma aparaati päris valmis ehitada, vaid valmistas ühes kaasmaalase Stringfellow'ga väikese mudeli.

Nüüd tuleb üks ülesleidja teise järele oma lennuaparaadiga. 1857. aastal valmistab Prantsuse ohvitser Le Bris kajakakujulise aeroplaani. Tema järgnevad: prantslane A. Pénaud, Cauchot, inglane Linfield, venelased S. Mikunin ja A. F. Moshaisky, siis edasi Victor Tatin, Hargrave, sir H. Maxim, Samuel Langley, C. Ader ja palju teisi. Nende poolt valmistatud aparaatidega võidi juba mõni meeter õhku tõusta.

Uue ajajärgu lennuasjanduse ajalukku tõi Otto Lilienthal (sünd. 1848. a. Pomeranis), kes oma uurimisi ja katseid õhusõidu üle alustas mootorita lennukiga, n. n. planeeriga. Kasutades maapinnal liikuvaid horisontaalseid ja vertikaalseid õhuvooluseid, mis tekkivad maapinna kõrgustikkude tõttu.

Lilienthali planeeri täiendades ja mootoriga varustades said pärastised ülesleidjad aeroplaani, mis oli loodud juba kindlatel teaduslistel põhimõtetel. Pärast Lilien-

thali õnnetut surma valmistasid ameeriklased vennad Wright'id tema eeskujul aparaadi, mida võib nimetada praeguse kahe kandepinnalise biplaani esiisaks.

Pärastistest õhusõidu arendajatest ja lennuaparaatide konstrueerijatest võiks nimetada Curtiss'i, Ferd. Ferberi, Santos-Dumoni, Voisini, Henry Farmani, Bleriot ja teisi, kes igäiks valmistasid eritiübilised lennumasinad.

*

Käesolevaga on antud lennumasinade, s. o. õhust raskemate õhusõiduabinõude arenemise ülevaatlilik kokkuvõte.

Samal ajal aga, kui esimesed ornitopterid ja helikopterid lendu ei võimaldanud, pöördui õhust kergemate lennuabinõude, s. o. õhupallide ja õhulaevade juure. Säält pääle algas lennuabinõude arenemine kahes paralleelharus ja on kestnud tänapäevani.

Õhupallid olid määratu suured, tihedast siidriidest valmistatud pallid, mis mõnda kergest gaasi, näiteks vesinikku, täis pumbati. Lihtsamal juhtumisel täideti pall isegi sooja õhuga. Pall oli tugeva nõõrist võrgu sees ja selle all rippus nõõride külge kinnitatult korv reisijate jaoks.

Enne lendu pumbati pall alloleva kinnikäiva avause kaudu gaasi täis, reisijad istusid sõidukorvi, köied, millega pall maa külge kinnitatud, päästeti lahti ja kergest gaasist kantuna tõusis pall õhku.

Kuid niisugune õhusõit oli ebamugav ja kardetav. Õhupalli ei saadud juhtida ja see oli tuulte mängukanniks. Lendude puhul tuli sagedasti ette õnnetusi, kui tuul palli merre viis või kuhugi vastu paiskas.

Uuriti edasi ja leiti võimalus palli juhtida. Selleks tuli õhupallile kaasa anda jõumasin — mootor, mis pro-

Õhulaev ankrus.

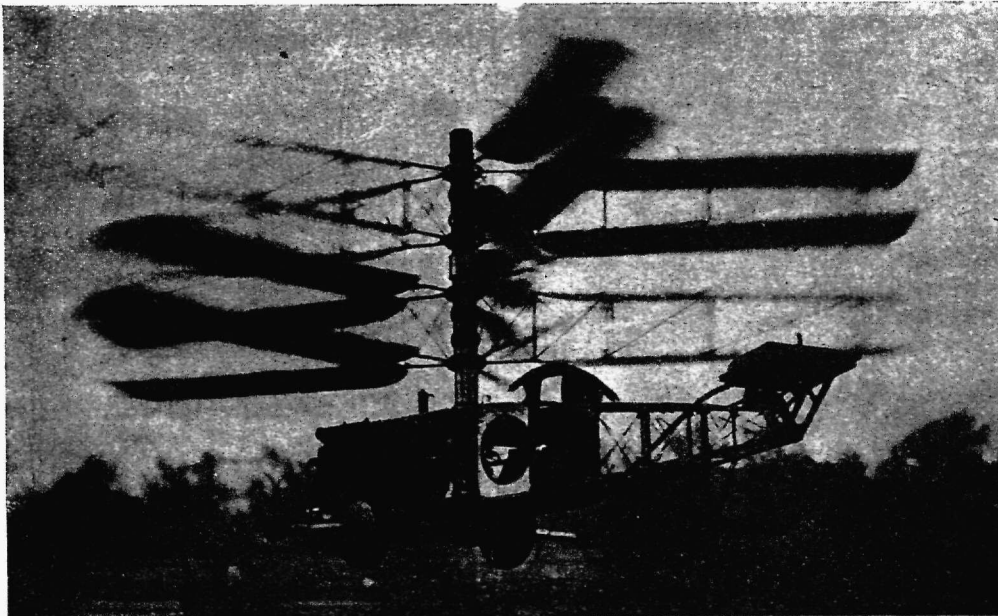
pelleri keerlema paneb, niisama ka sellekohane tüür valmistada.

Nüüd ei olnud õhupalli enam tuule ja õhuvooluste mängukanniks, vaid ta liikus edasi omal jõul, sõites ka vastu tuult. Et õhusurumine palli ees lennul võimalikult vähem oleks ja lendamine sellega kergemaks ja kiiremaks muutuks, tehti õhupallid pärastpoole pikergused — sigarikujulised. Endise primitiivse sõidukorvi asemele tulid mugavalt sissesäetud kabiinid. Gaas, millega varemalt õhupalle täideti — vesinik — plahvatas kergesti põlemä ja hävitas kogu palli ja inimesed. Selle asemele võeti teine gaas — heelium — mis ei

põle ja mille kandepõud on vesiniku omast tunduvalt suurem. Nende täienduste tulemusteks oli praegusaja juhitav õhulaev — dirishaabel — mille tüübilised esitajad, n. n. „zeppelinid“ maailmasõja ajal üldiselt tuttavaks said.

Sõjalisel ja mõnesuguste uurimiste otsustarbel tarvitatakse veel praegugi ka kerararnaseid õhupalle, mis on määratud päämiselt õhkutõusmiseks, mitte lendamiseks.

Kuna dirishaablid on kolossaalsete mõõtudega ja võivad suuri raskusi üles tõsta,

Helikopter.

sellega ka palju toidutagavara ja küttematerjali päale võtta, kasutatakse neid pikamaalisteks lendudeks, pääasjalikult reisijate veoks.

Hiljuti ehitati hiiglazepelin Inglismaa jaoks, mis mahutab enesesse 5 miljonit kantjalga heeliumi. Kolm mootorit annavad 4500 hobusejõudu ja hiiglazepelin sõidab tunnis 90 miili!

Uuendusena on zepelinidel viimasel ajal reisijate ja teenijaskonna eluruumid, mootorid ja kogu laagaash paigutatud õhupalli sisse, nii et õhusurumine lennu juures võimalikult väike on.

Zepelinide peatuspaikadeks ehitatakse suured mastid, kuhu külge õhuhüglased kinnitatakse. Mastide küljes on platvormid, millele reisijad hiiglalaeva sisemast tulles astuvad ja mastis töötavate töstetoolide kaudu alla maapinnani sõidavad.

*

Kuigi veel praegugi õhust kergematel õhusõiduriistadel — aerostaatidel ja dirishaablitel — on palju poolehoidjaid, võidavad tulevikus kahtlemata esimese koha õhust raskemad õhusõiduabinõud — lennumasinad.

Lennumasinad jaotatakse praegu nelja liiki: aeroplaanid — maalenumasinad, hüdroplaanid — merilenumasinad, helikopterid — loodjoones ülestõusvad, ja planeerid — mootorita lennumasinad.

Kuivamaa lennukil on all rattad, millega ta enne lendu tõusmist tükk maad edasi sõidab, kuni propeller nii suure kiiruse omandab, et suudab lennuaparaadi õhku tõsta. Samuti on rattad tarvilikud maandumise juures. Veelennukil on all paadid, mis võimaldavad laskumist veepinnale ja säält õhkutõusmist. Helikopterid tõusevad õhku lotse koha päält, ilma hoogu võtmata.

Kandepindade — tiibade arvu järele jaotatakse lennumasinad mitmesse liiki: ühe kandepinnaga — mo-

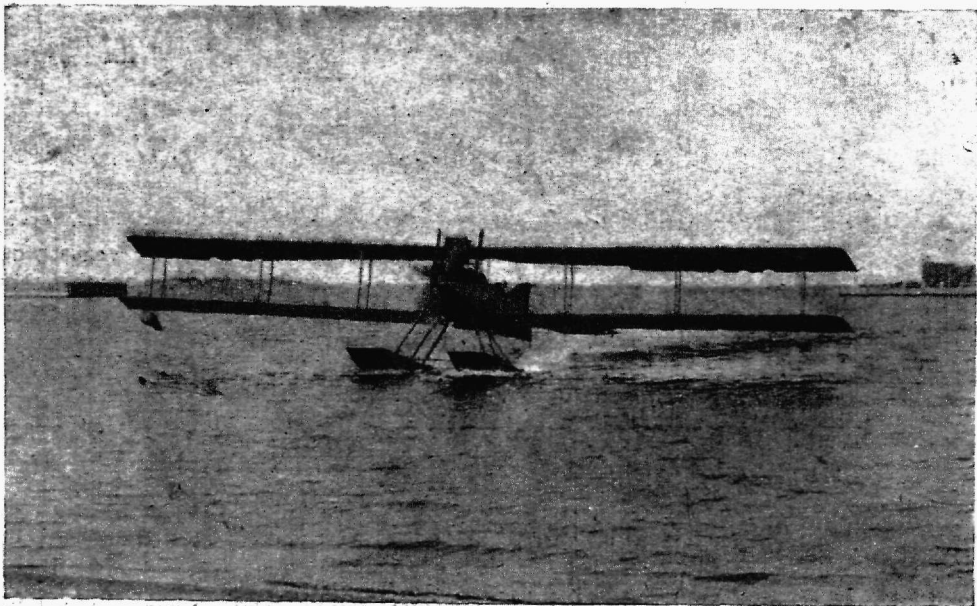
noplaan, kahega — biplaan, kolmega — triplaan, neljaga — kvadriplaan. Viimastel aastatel on konstrueeritud lugematu hulk lennumasinat tüüpe. On olemas ühe, kahe, kolme ja nelja mootoriga lennukid, on ühe ja mitme propelleriga jne.

Vastavalt mootorite arvule ja nende jõule on lennukite kandejõud ja kiirus väga mitmesugune. Kuna väike ühe mootoriga monoplaan on määratud ainult ühele inimesele, on olemas suuri reisijate- ja kaubaveolennukid, mis suuri raskusi ja kümneid inimesi päale võtta võivad. Nii võib Prantsuse lennuk „de Monge 72“ päale võtta 30 inimest, tarviliku kütte- ja toidutagavaraga. Nisugused lennukid on juba mugavalt sisse- ja väljastatud õhuhomnibussid reisijate veo jaoks.

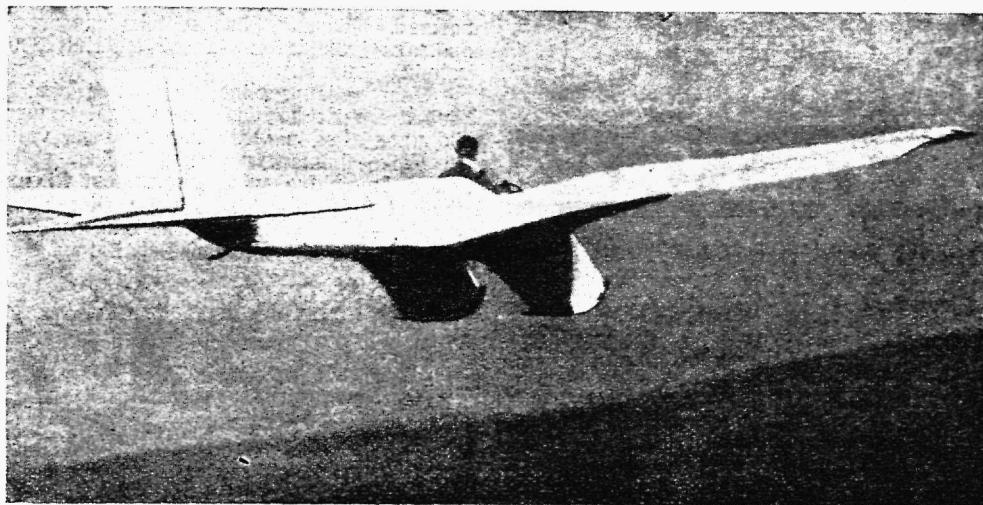
Lennumasinat kiirus on keskmiselt 100 kuni 220 kilomeetrit tunnis. Arvatakse aga, et lähemas tulevikus võimalik on kiirust suurendada 400 kilomeetrini. Suuremate lennumasinat normaalne sõidukõrgus on kuni 5000 meetrit, kuid üldse on lennukil tõustud 12.000 meetri kõrgusele. Nii kõrgel on õhk juba nii külm, et aendur ja masin jääga kattub, ka on õhk niivõrd hõre, et propelleri ja kandepindade jõud väheneb. Kuna aga tõendas õhus vastusurve väiksem on, loodetakse just kõrgetes õhukihtides suurt kiirust saavutada, kui masinad sellekohaselt täiendatakse.

Viimasel ajal on jälle katseid tegema hakatud püstjoones ülestõusvate lennuaparaatidega — helikopteritega. Selle probleemi lahendamisel oleks võimalik igale kohale maanduda ja ka õhku tõusta ja ei oleks erilised lennuväljad ja maandumisplatsid tarvilikud. Praegu viibivad helikopterid alles veel katsete ajajärgus.

Suurt tähelepanu äratav viimasel ajal ka mootorita lendamine, n. n. liuglemine. Mootorita lennukid ehk planeerid on liikuvate tiibadega kerged masinad.

Veelennuk ehk hüdroplaan.

Planeer ehk mootorita lennuk.

Liuglemine põhineb maapinna läheduses liikuvate mitmesuguste õhuvooluste kasutamises.

Teatavasti sünnivad maapinnal vertikaal ja horisontaal õhuvoolud. Õhk ei seisa millalgi päris vaikselt paigal. Tasasel lagendikul sünnivad ainult horisontaalsed õhuvoolud, kuid künklikel maapinnal pörkavad õhuvoolud vastu kõngast ja pöörduvad ülespoole. Neid ülespoole suunduvaid õhuvoolusid kasutades võib liugleja oma kerge aparaadiga mäeharjalt õhku tõusta ja tundide viisi õhus püsida ning kaunis pika maa ära lennata. Selle juures peab lendur oskama lendu planeeri liikuvate tiibade abil reguleerida, nendega ära kasutada mitmesuguseid õhuvoolusid.

Mootorita lendamine on praegusel kujul kohane ainult õhuspordiks, sest pikemaid regulaarseid lendusid mootorita lennukiga teha ei saa. Katseid sellel alal tehakse aga edasi ja loodetakse planeerile väikese mootori päale paigutades saada niisuguse kerge üheinimese sõiduriista, kui seda on maa pääl liikumiseks mootoritas.

Milles seisab siis õhusõidu praktiline tähtsus?

Kõige suurema tähtsuse omab lennumasin kiire liikumisabinõuna. Õhuteel on võimalik kõige otsemat teed ja kõige kiiremini edasi toimetada reisijaid, posti ja kaupsid. Sõjas on lennumasin hädatarvilik sideabinõu ja koledam hävitusabinõu.

Muusikaanekdoovid.

Kuulsa viiuliprofessori juure tuli rikas daam, et sellele oma tüdart õpilaseks pakkuda. Kui professor viimase proovimängu ära oli kuulnud ja konstateerinud, et sel muusikaline kuulmine sootuks puudub, keeldus ta teda oma õpilaseks võtmast. Daam ei tahtnud seega aga leppida ning sõnaküllaseid võhikuliselt kiiduavaldusi oma tütre musikaalsuse kohta tuues, andis muuseas mõista, et ta erakorralist suurt õppemaksu võib maksa, kui aga professorihänra nii lahke on ja tema tütre oma

Õhusõidu arenemisega on laienenud ka lennumasina tegevusalad. Nüüd tarvitatakse seda teaduslistel uurimistel, kaartide ja plaanide valmistamisel, raudtee sihtide ajamisel, ligipääsmatute maakohtade tundmaõppimisel, isegi jahipidamisel ja kalapüügil. Rohhtlaantes valvatakse määratu suurte lambakarjade üle aeroplaanidelt.

Kui suudetakse teha niisuguseid täiendusi ja leida abinõusid, et lennumasinate puuosad ekvatoriaalsete maade kõrvetava kuumuse käes ei lõhke ja polaarmaades mootor ära ei külmeta, siis on inimesele kogu maailm lahti.

Suurtel maailmariikides tõuseb tarvitusel olevate lennukite arv mitmete tuhandeteni. Ka meil Eestis loodi riigikaitseks kaitseväge õhulaevastik, kuna õhusõiduasjandust edendab Eesti õhusõidu aktsiaselts „Aeronaut“. Eestis on arenemas ka lennutööstus. Sennini toodi lennumasinaid väljamaalt, kuid nüüd on Eesti oma vabrikud valmistanud juba mitu aeroplaani, mis praegu lendusid teevad ja väljamaa omadega täiesti üheväärtised on.

Lennuasjanduse edendamiseks on Tallinnas asutatud Eesti purjelennu, mudeli ja lennuspordi klubi, mis tahab seda tulevikusõiduriista laiematele rahvahulkadele tuttavaks teha.

õpilaseks võtab. Närviline kuulsus, kel iga minut kallid ja kes veidi haavatud sai altkäemaksu pakkumisest, lausus viimaks piimlik-avameelselt:

„Austatud proua! Kui minu elu ülesanne seisaks selles, et teie varandust endale saavutada, toimiksin ma pigemini röövmõrtsuka kombel, kui et teie ettepanekuga nõus oleksin. Sest südametunnistuse püü, mille all siis kannataksin, oleks tühine selle piima kõrval, mis tunneksid mu kõrval, olles igapäev sunnitud kuulama teie tütre viiulimängu.“

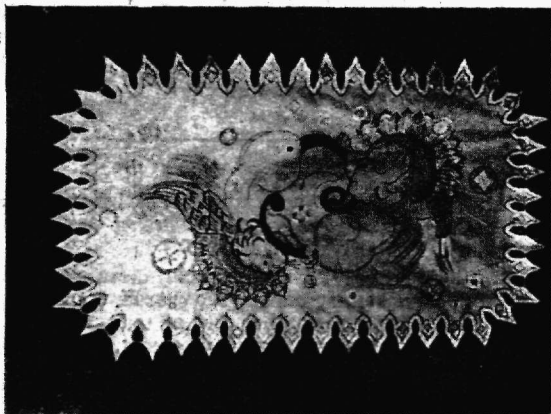
Kodu ilustamisest.

Niipea, kui avame ühe kodu ukseid, olgu see rikas või vaene, on meil elav pilt silmade ees ühe ehk paari inimese iseloomust, piüetest, nende arusaamisest ümbriuse mõjust inimeste pääle. Ei rehkenda meie siis uhkete mööblitega, ei kalliste kunstteostega, ei ruumide rohkusega, vaid laseme oma silma viibida äga väikese, tühisemagi asja juures uurides, kuidas, kes on selle valmistanud, on see õige kohta endale leidnud ja lõpuks kas aitab see oma ümbrust kokkukõlla vial selle ümbriuse loojaga. Ei nõua meie siis ka eriti arendatud majaset, mis kunagi milleski ei eksiks, vaid häätahtlikku püüdmist koduse ilu järele, mis on lihtne ning praktiline, ja selle püüde jõudu mööda teostamist. Siis saaks kodu selle sõna ilusamas mõistes vääriliseks ka välises mõttes, sest siiski lõppude lõpuks oleme ometi nii arvamata kõvade sidemetega köidetud igapäevaste väikeste asjadega. See n. n. tuju, meie elu väline värv, on nii õrn kõigile väljaspoolt tulevatele mõjudele. Ja mis annaks meile neid rohkem kui meie kodu, see ligem ümbrus, kus töötame, puhkame, otsime rahu ja kokkukõlla endaga siis, kui väljaspool elu meid surub!

Tahaksime siin nimetada eriti naistele ühe abinõu, see on — käsitöö. Kui palju armsam on naisele tuba, kus tal oma kätetööd ümber, just selle ümbriuse jaoks valitult valmistatud. Nendega võib nii mõnegi õnnetu pleki seinas katta, katkist sohvat kaunistada, tumeda laua ülasate värvidega peita ehk aknad (ostetud pitskardinate asemele) kenasti õmmeldud oma eesriietega ümbritseda. Too kõik ei tule korraga, vaid aegamööda, üks teisele ja kõik meile endile sugulaseks valminedes.

Käsitöönäitustel ja ka mõnedes sellesugustes ärides on äga märgata suurt tarvidust uuema, väärtusliku käsitöö järele. Nii on tulnud otsusele Tartu naiskäsitööde kursuste toimetajate poolt anda võimaluse asiast huvitatutele tellida ja näha uuemaid, originaalseid käsitöid.

Pildil nr. 1 on näha viis sohvapatja ja üks väike laudlina. Viimaksnimetatud on õmmeldud linaste lõngadega eredate värvidega linasele riidele, ääremustriga, mida piirab värviline pilt ja riidest endast valmistatud

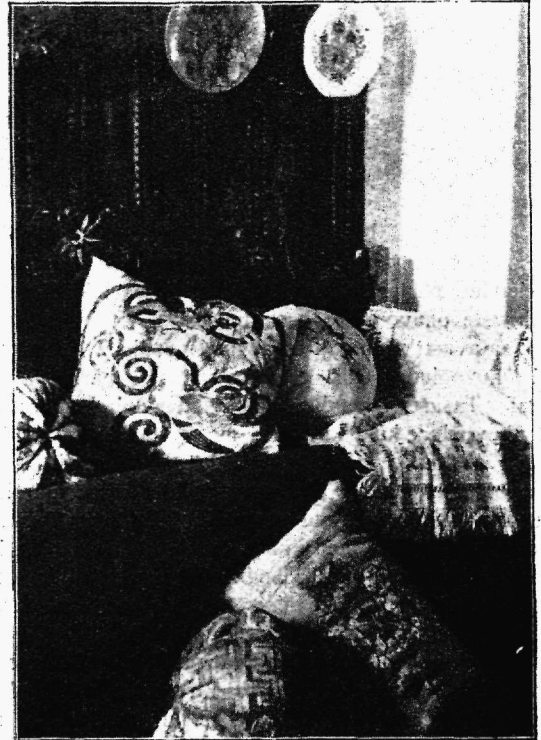

Pilt nr. 2. Laudlina.

narmad. (Sarnane lina näiteks suuruses 100×100 sm. maksaks joonistatult ja päälealatult 300 mk. ja päris valmina 600 mk.).

Suur neljanurgeline padi sohva pääl on õmmeldud siidmaterjalist heledate värvidega. (Suurus 50×50 sm., siidmaterjalist, päälealatuna 1000 m., valmina 1800 m.).

Väike ümmargune padi eelmise pahemal pool on kokku õmmeldud mitmevärvilistest kitsastest siidriide ribadest (milleks võib ka vana riidet tarvitada), huvitava ühendatud ja otsad, kus nad kokku kroogitakse, välja õmmeldud. (Hind päälehakatuna 800 mk., valmina (1500 mk.).

Pilt nr. 1. — Sohvapadjad.

Teine ümmargune padi sohva pääl on väga kerge õmmelda ja maksab näiteks villasest materjalist päälealatuna 200 mk., valmina 350 mk.

Pilt nr. 2 esitab batistriidele õmmeldud laudlina heledate mooliné lõngadega. Ta näeb ilus välja mõne parema laua pääl ja lina äärt võib muuta laua pinna piirjoonte järele. (Päälehakatuna, suuruses 100×50 sm., maksab ta 800 mk., valmina 2300 mk.).

Pildil nr. 3 on näha väike kodune nurk, kus on põrandal villaste lõngadega kanevaa pääle õmmeldud vaip. (Suuruses 60×120 sm.: — 850 mk., päälehakatuna ja valmina — 1200 mk.) — Seina pääl on väike seinavaip siidmaterjalist (päälehakatuna 850 mk., valmina 1200 mk.). — Üle tooli on visatud suur siidrätt, mis sügused on viimasel ajal väga moes, maksavad äga pöörast raha valmina kauplustes.

Samad moodsad, äga kergesti kättesaadavad on väikesed kätetaskud (lhk. 259), mis on alguses rahvariiete juure mõeldud ja rahvuslike motiivide järele joonistatud, on äga hiljem teed leidnud igasuguste kleitide juure tarvitamiseks, kui ainult oskame neid õieti oma värvide poolest valida. Esimene tasku parema kää pool on valgele riidele mustaga ja hõbedaga tikitud, viimane pahemal käel rohelisele riidele kollaga ja siidi-

dega, kuldpiits alumises servas. Teised kolm kotti on ühendatud trübulisest rahvaseeliku riidest ja mõnest ilhevärvilisest villasest riidest, narmastega, tuttidega ja nõõridega ühes tikandusega kaunistatud. (Iga koti hind päällealutuna meie materjalist 200 mk. ja valmina 300 mk.)

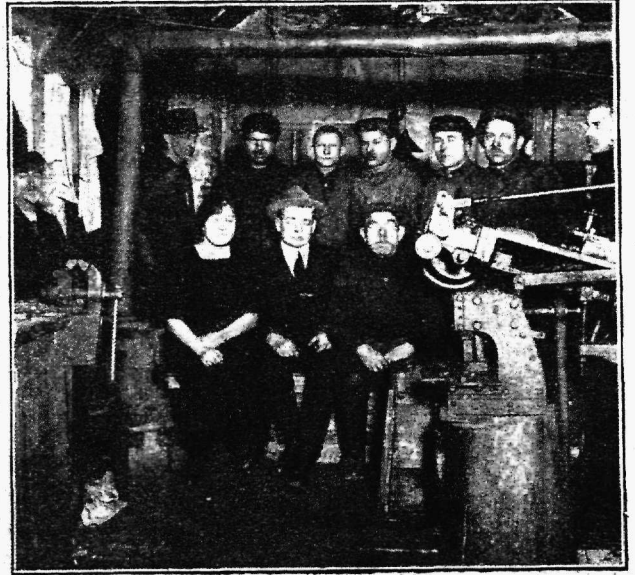
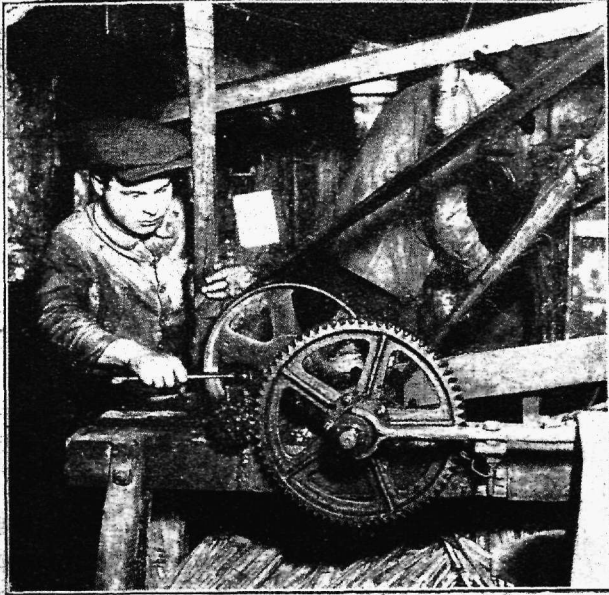
Tööd, mis siin seletuse järele on siidmaterjalist val-

mistatud, võib ka mõnest odavamast materjalist õm-

melda.
Loodame, et meie selle väikese artikliga oleme nii mõnelegi tõukeks olnud käsitööde sissesäädmiseks tulevase suve jaoks, sest suvel on ju käsitöö meeldivaks harrastuseks, puhates talve sunduslikust tööst.

Vanda Johanson, Elma Häkkinen.
Tartu, Tiigi tän. 24.

Tallinna viilivabrik, as. 1873. a.

Viilide hõveldamise ja lihvimise osakond.

Tallinna viilivabrik, mis asub Vana Posti tän. nr. 11, asutatud E. Plehmi poolt aastal 1873, on üks vanemaist ja tuttavamaist tööstustest Eestis. Üle 50 aasta on Tallinna viilivabrik kõigile Eestis olevatele vabrikutele, raudteedele, töökodadele, maapidajatele jne. viile ja raspleid valmistanud ja vanu viile üles raiunud (enne sõda ka Venemaale).

Tehnika arenemisega on viilivabrik oma sissesäädet täiendanud, alates hobusejõuga, siis naftamootoriga, nüüd aga käivad masinad elektrijõul. Ka viilide raiumist, mis ennem käsitsi sündis, toimetatakse nüüd suurem jagu masinaga. Alles paari aasta eest säeti uued masinad üles, millega võib 600—1800 viilihammast minutis raiuda.

Tööstuse kriis Eestis on ka viilivabrikule päale mõjunud, kuna näiteks: enne sõda oli vabrik läbi aasta tööga kindlustatud ja rohkem töölisi leidis tööd, tuleb nüüd piirduda kitsama tarvitajate ring-

Viiliraiuja J. Jaanimäe 50. aastane ametijuubel.

Tallinna viilivabriku töölistkond.

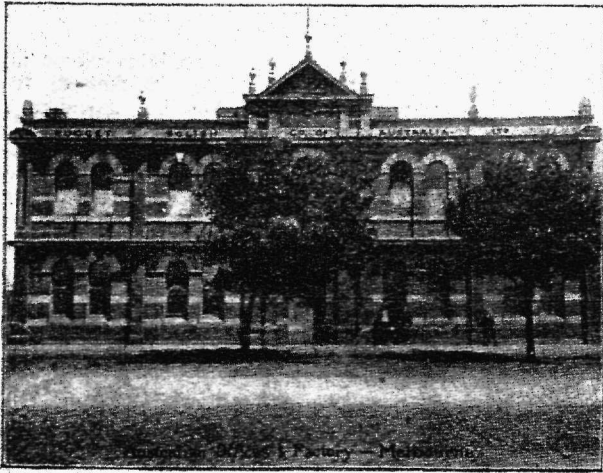
komaga, mis seletatav meie metallitööstuse seisakuga kui ka üldise majandusliku kriisiga.

Et nüüd jälle võimalus on väljamaalt hääd viiliterast saada, siis on viimasel ajal Tallinna viilivabrik rohkem rõhku hakanud panema uute viilide tegemise peäle, mis ühel poolt meie viiliraiujatele tööd annab ja teiselt poolt välisvaluuta valgumist väljamaale ära hojab.

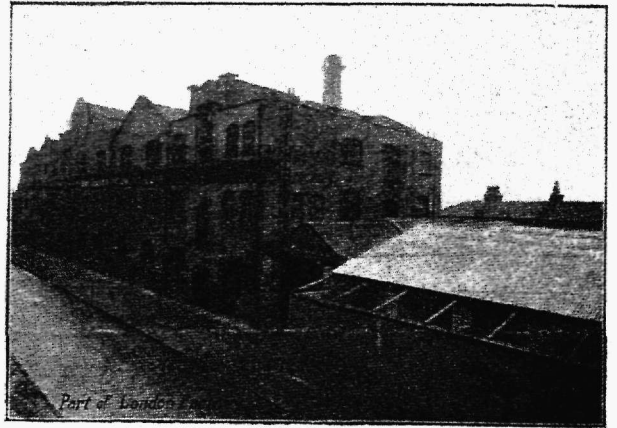
Iseäranis kokkuhoidmist välisvaluuta alal annab vanade viilide ja raspleite ülesraiumine, sest üht vana viili võib 3—5 korda üles raiuda. Tallinna viilivabrikus on tööl kõik vanasti väljaõppinud töölised, kellel viilivabrikule alal täielised kogemused. Alles hiljuti pühitses kõige vanem viiliraiuja, J. Jaanimägi, oma 50. a. juubelit, missuguse aja ta vahetpidamata Tallinna viilivabrikus on teeninud.

Võrreldes 1920. a. päale on iga järgmise aastaga siiski viilivabriku läbikäik 100% võrra tõusnud.

Nugget Polish Company saapamäärete tööstus.

Austraalia osakond.

Londonis vabrik.

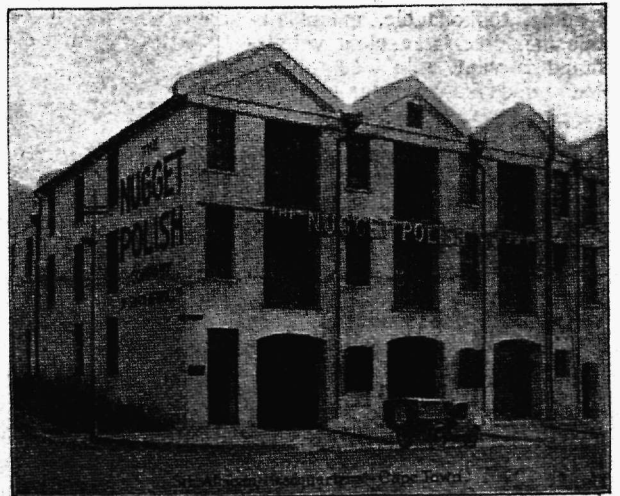
Uue-Meremaa osakond.

Kanaada osakond.

Pääladu Londonis.

Lõuna-Aafrika osakond.

Mõne aja eest oli Nugget ainult Inglismaal tuntud, vähehaaval aga tungis tema kuulsus ka väljamaale, kuni lõpuks väliskaubandus isegi tähtsamaks sai kui sisekaubandus. Vähehaaval avati vabrikuid ja kaubandusi ja kuni käesoleva aastani ulatub nende jaoskondade arv ühes müügiorganisatsioonidega kõigis maailma riikides umbes 70 päälle. Nuggeti äri algas väikese kapitaliga, mõne saja inglise naelaga. Käesoleval ajal on see kapital miljon naela päälle tõusnud. Nüüd on „The Nugget Polish Co. l“ esitusi kõigis maades, kus tarvidus saapakreemi järele olemas. Nugget-kreemi üldise laialilagunemise edu põhjuseks on, et teda valmistatakse võimalikult häädest ainetest. Tema valmistamiseks tarvitatud materjal muetsetakse mitmesugustest maailmajagudest, nõnda: Brasiiliast, Suunatrast, Ühisriikidest, Ida- ja Lääne-Aafrikast, Burmahist ja Ida-Euroopast. On jõutud kindla teadmiseni, et häid jala-nõusid osta kõigi maade inimeste seas on saanud kasvavaks sihiks, oleks aga samuti mõistmatu kalleid jala-nõusid osta ning neid sääljuures odava ja kahjulikult mõjuva kreemiga puhastada. Seda silmas pidades on Nugget Polish Co. l korda läinud valmistada saapakreemi, mis mitte ainult ei puhasta, vaid ka nahka hoiab. Kui paar saapaid kauemaks ajaks kõrvale panna, kuivavad loomulikud õlid aegamööda ära ja nahk murdub ehk mädaneb. Hääd saapakreemi tarvitades jäävad saapad üsna kauaks kõige paremasse seisukorda. Nugget Polish Co. demonstreerib oma saapamääre väärtnust seega, et tal on teatud arv saapaid (mis ainult vaatlemiseks välja pandud), mis vähemalt 20 aasta eest osteti ja alaliselt Nuggetiga puhastatakse. Need on täiesti alal hoidunud.

Möödunud aastasaaja viimasel veerandil on jala-nõude puhastamise meetodis tekkinud muutus. Vahasaapamääre oli 19. aastasaajal veel täiesti tundmatu ja saapaid puhastati hanerasva ja viksiga, mille pääained

väävlihapu, lääge õlu, äädik, kondid jne. olid. Umbes 30 a. eest otsustasid 2 ettevõtlikku ärimeest asutada Londonis tööstusettevõtte, et kaubandust ja publikut varustada uue preparaadiga, mis mitte ainult ei puhastaks, vaid ka naha teeks veekindlaks ja ülevalnimetatud väärained tõrjuks kõrvale. Pikkamööda aga sai Nugget tuntavaks, kuni lõpuks jõudis aeg, kus tuli muretseda lähedamad vabrikuruumid, et kasvavud nõudmist rahuldada. Nuggetiga puhastatud saapalt langeb vesi, nagu ütleb vanasõna — nagu hane seljast. Ilusa ilmaga hoiab temaga puhastatud king oma läike mitu päeva alal, kui teda ainult aegajalt lapiga tolmust puhastatakse.

Vastutav toimetaja G. E. Luiga.

Tegev toimetaja E. Raudsepp.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Nõudke ainult
 Prov. H. Jürgensi
Bor Thymol seepi

Kõik sarnadused lükake tagasi.

Kõrgemas jääduses tualett-seep; vistrikude, tedretähtede, päevituse ja ülelligse õigistamise vastu, teeb naha siledaks ja valgeks.

Müük apteekides ja rohkukauplustes.

Laste riietes

leiate alafi kõige paremat ja tulusamat

K.-m. R. REICHMANN,
 Pikk tän. 25.

UNION

Jalanõud
 on nagu valatud
 jalga

Tallinna Aktsiapank

Tallinn (Eesti), Vene tän. 8. Telef. 11-85.
Telegr. aadr.: Aktobank.

Aktiakapital: 30.000.000.—

Pank toimetab kõiki
pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis tähtsamais linnades nii sise- kui
* väljamaal. *

A. S. „Külmetus“

Eksport tapamaja ja külmetushooned
Tallinn, Koppel 7 Telefon 21-12

Linna kontor Merepuiesteel 12
Telefon 4-70

Telegrammide aadress: Külmetus ~ Tallinn

„DVIGATEL“ A/S.

VAGUNITEHAS.

TALLINN-EESTI.

TELEF. 7-88, 1-52, 20-70.

POSTKAST 131.

TELEGRAMMID „DVIGATEL“.

Vagunid igat tüüpi: reisijate- ja kaubaveoks, laia- ja kitsarööplise tee jaoks; platvormid; vagunid-tsisternid igasuguste vedelate ainete veoks; külmetusvagunid, trammivagunid, vagonetid j.n.e.

Tendrid igat tüüpi, alusvankritega ja ilma.

Tagavaraosad vagunite, tendrite ja vedurite jaoks.

Igasugused sepatööd: malmi, vase ja alumiiniumi valu.

Igasugused vedrud j.n.e.

Aurukatlad vagunite kütteks, pumbamajade ja muude katlasissesäädete jaoks, paagid, reservuaarid j.n.e.

Rauast konstruktsioonid: katusepaarid, igasugused talad, kolonnid j.n.e.

Raudtee tarbeasjad: vedurite ja teede tööriistad, roobaste-ühendused, naelad, poldid, ristsed, pöörangud.

Aeropläänid igat tüüpi.

Põllutööriistad: viljasorteerijad, tuulajad, vankrid j.n.e.

Puumaterjali ümbertöötamine: saagimine, kuivatus, igasugune ümbertöötamine. Tammeparketi valmistamine.

Mööbel kontorite ja korterite sissesäädeks, igasugusest puust.

Proovikoda igasuguste materjalide proovimiseks.

A. & P. MIETENS.

TALLINN, MEREPUIESTEE 15. TELEF. 6-46.

EHITUSMATERJALID.

AINULT KÕRGEVÄÄRTUSLIKUD
MINERAALÕLID

:: IGAKS OTSTARBEKS. ::

**McKIBBIN,
G. MALKOW-PANIN
& Co.**

TALLINN.

=====

PÄÄKONTOR:	TELEGR. AADRESS:
VE NE TÄNAV Nr. 1.	„WOODEX“ — TALLINN.
TALLINN.	KÕNETRAAT: 13-63.

=====

METSA OSTMINE JA EKSPORT.

PABERIPUUD, PALGID,

PROPSID, LATID

JA LAUAD.

NOORSOOKIRJANDUS:

- Mark Twain. **Prints ja kerjus.** Piltidega. Tõlk. A. Oras. 130 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. I lugu.** Lääkiv järv. 135 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. II lugu.** Kullisilm. 140 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. III lugu.** Maa-gua, äraandlik huroon. 130 mk.
- F. Cooper. **Nahksuka jutud. IV lugu.** Unkas, Väle hirv. 180 mk.
- Gizyk, Paul v. **Omal jõul edasi.** Karakteri kasvatuslik. Tõlge. 150 mk.
- J. Oro. **Taeva-Kääbus.** Muinasjutt-brosch. 30 m.
- Mamin-Sibirjak. **Talvituspaik Studjoonõil.** Jutt. 30 mk.
- Herczeg, F. **Gyurka ja Sandor.** Ungari uudis-jutt. 125 mk.
- Swen Hedi. **Polaarsõidud.** H. Valma tõlge. I osa. 60 mk.
- Swen Hedin. **Polaarsõidud.** II osa. 80 mk.
- Hörstel, W. **Lõunapäikese maalt.** Itaalia muinasjutud. 50 mk.
- Frithiof.** Norra rahvaeepos. 75 mk.
- Asgard. Skandinaavia muinasepos.** 50 m.
- Sophie Reinheimer. **Kirjud lilled.** Eesti noor-soole muinasloomelised jutustused. 75 mk.

NOORTE KIRJANDUS:

- Fr. R. Kreutzwald. **Eesti rahva ennemuist-sed jutud.** Illustr. A. Roosileht. 180 mk.
- K. E. Sõõt. **Lapsepõlve Kungla.** Lood ja lallitused lastele. 130 mk.
- Z. Topelius. **Kolm muinasjuttu lastele.** Soome keelest M. Nurmik. 50 mk.
- Oro, J. **Ill ja pisi-täts.** Muinasjutt. 50 mk.
- Anni Svan. **Jänes Vemmalsääre juhtu-mised.** 80 mk.
- Wilhelm Busch. **Vallatused ja riukad.** Pildi-raamat. 160 mk.
- N. Päts. **Kaks venda.** Muinasjutt lastele. Värvipildi album. Ed. Kana ja H. Ein'i piltidega. 280 mk.
- K. A. Hindrey. **Jaunart Jauram.** Pildiraamat. 70 mk.
- K. A. Hindrey. **Jaunart Jaurami jõnger-mannid.** Pildiraamat. 65 mk.
- K. A. Hindrey. **Jõngermannide jandid.** Pildiraamat. 60 mk.
- Dr. H. Hoffmann. **Kahupea Kaarel.** Pildi-raamat. 140 mk.

TÖLKEROMAANID:

- Ed. R. Burroughs. **Ahvide kasvandik.** 200 mk.
- " **Tarzani tagasitulek.** 180 m.
- " **Tarzani metsikud sõbrad.** 160 mk.
- Ed. R. Burroughs. **Marsi printsess.** Fantast. romaan. 170 mk.
- Ed. R. Burroughs. **Marsi sõjajumal.** Fantast. romaan. 150 mk.
- Victor Bridges. **Keemik Lyndoni saladus-lik leidus.** 300 mk.
- Jack London. **Loitev Koit.** Romaan Amee-rika kullamailt. 200 mk.
- A. Rambaud. **Cäsari sõrmus.** Ajalooline romaan. 170 mk.
- C. H. & A. M. Williamson. **Ajaloo saladus.** Põnevusromaan. 250 mk.
- Anny Woth. **Pisarate maa.** Romaan. 130 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. 160 mk.
- Clark Russell. **Malailaste laev.** Romaan. Inglise keelest 150 mk.
- R. Aug. Freeman. **Julge mäng.** Kriminaal-romaan. 80 mk.
- F. Grass. **Punased lõunast.** Romaan. 60 mk.

Saadaval pääladus

T. E. K.-Ü. „PÄEVALEHE“ RAAMATU- JA KIRJUTUSMATERJALI KAUPLUSES

JAANI TÄN. NR. 6, KREDIIT PANGA-MAJAS

ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes ning paremates raamatukauplustes.

„AGU“

kirjanduse-, kunsti- ja kultuursisuline
perekondlik pildiajakiri jõudis
käesoleval aast. 3. aastakäiku,
ilmudes iga 2 nädala tagant
mitmeti muudetud ja uuen-
datud kujul.

„AGU“ sisaldab va-
litud oma- ja
väljamaa ilukirjandust: jutte,
luuletusi, artikleid ja vesteid.
Toob reproduktsioone kuns-
tiuudistest.

„AGU“ toob kirju-
tusi ja pilte
Eesti kultuurelu sündmustest.

„AGU“ jälgib välja-
maa sünd-
musi sõnas ja pildis. Piltide
elavuse, mitmekesiduse ja
rohkuse pääle pannakse
rõhku.

3-da numbriga algas
Chesteriõni huvitav
kriminaalromaan „**Mees,
kes oli neljapäev**“. Selle
juhtumisrikka romaani voo-

ruseks on, ei ta on põnev
ja ühfilasi suure kunsiväär-
tusega teos.

„AGU“ perekonna-
lehena toob
võimalikult igas numbris
kindlad osakonnad, nagu:
teatri, muusika ja kirjan-
duse-kunsti ringvaated; kä-
sitöö ja moe, spordi, male,
nalja ja «mimesuõust» osa-
konnad.

„AGU“ loodab an-
da võivat
iga numbriga rikkalikku,
huvitavat, mitmekesist, kuid
väärtuslikku lugemist ja
vaateid. Tal on laialdane
ja tuntud kaastõõliste ring-
kond.

„AO“ tellimise hind

1 kuu pääle	80 marka
3 " "	240 " "
6 " "	460 " "
12 " "	900 " "

Üksiku numbr'i hind 40 mrk.

Kuulutuste hind:

1 lehekülõ	4000 marka.
1/2 " "	2000 " "
1/4 " "	1000 " "
1/16 " "	250 " "

Esimese kaane sisekülõ 6000 " "
Viimase kaane väliskülõ 8000 " "

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Pääle selle
võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigõi vabariigõi posikontorite kaudu.
Kirjade aadress: Tallinn, „AGU“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.